

PRAVILA POSLOVANJA BEOGRADSKE BERZE A.D. BEOGRAD

-prečišćen tekst -

**OBJAVA
IZMENA I DOPUNA
PRAVILA POSLOVANJA
BEOGRADSKE BERZE**

Pravila poslovanja Beogradske berze a.d. Beograd (broj: 04/2-3821/07, sa izmenama i dopunama broj: 04/2-236/08, 04/2-1020/08, 04/2-3153/08, 04/2-3154/08 i 04/2-690/09, u daljem tekstu Pravila poslovanja), izmenjena su i dopunjena Odlukom Upravnog odbora (broj: 04/2-3043/09, od 23.12.2009. godine), na koju je Komisija za hartije od vrednosti Rešenjem (br. 5/0-06-4693/10-09, od 30.12.2009. godine) dala saglasnost. Predmetne izmene i dopune utvrđene datom Odlukom inkorporirane su u prečišćeni tekst Pravila poslovanja (broj: 04/2-3043-1/09).

Odluka o izmenama i dopunama Pravila poslovanja Beogradske berze (broj: 04/2-3043/09) sa prečišćenim tekstom Pravila poslovanja (broj: 04/2-3043-1/09), u skladu sa članovima 10. i 11. ove Odluke,

**OBJAVLJENA JE NA INTERNET STRANICI BERZE, dana 30.12.2009.godine, te
STUPA NA SNAGU
protekom roka od 8 (osam) dana od dana objavljivanja na internet stranici Berze
- dana 8. JANUARA 2010. godine -**

**BEOGRADSKA BERZA
Gordana Dostanić, direktor**

Beograd, 23.decembar 2009. godine

Na osnovu člana 53. stava 1. tačke 7. Ugovora o organizovanju Beogradske berze a.d. Beograd radi usklađivanja sa Zakonom o privrednim društvima (broj Berze: 04/1 br. 1395-1/09, posl.br.overe Četvrtog opštinskog suda u Beogradu III Ov. br.954/09), a u vezi članova 91. i 94. Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata (Službeni glasnik RS br. 47/2006, u daljem tekstu: Zakon), Upravni odbor Beogradske berze a.d. Beograd, na XV/09 sednici, dana 23.12.2009. godine, doneo Odluku (broj:04/2-3043/09) kojom su izmenjena i dopunjena Pravila poslovanja Beogradske berze a.d. Beograd (broj: 04/2-3821/07, sa izmenama i dopunama broj: 04/2-236/08, 04/2-1020/08, 04/2-3153/08, 04/2-3154/08 i 04/2-690/09, u daljem tekstu: Pravila Berze). Izmene i dopune Pravila Berze utvrdjene Odlukom (broj: 04/2-3043/09, od 23.12.2009. godine) inkorporirane su u sledeći prečišćeni tekst Pravila Berze:

P R A V I L A P O S L O V A N J A BEOGRADSKE BERZE A.D. BEOGRAD

I OPŠTE ODREDBE

Član 1.

Ovim Pravilima poslovanja (u daljem tekstu: Pravila) utvrđuju se poslovi koje obavlja Beogradska berza, akcionarsko društvo, Beograd (u daljem tekstu: Berza), kao i:

- 1) uslovi i način obavljanja poslova na Berzi;
- 2) uslovi i način obavljanja poslova članova Berze;
- 3) vrste i uslovi trgovine hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima;
- 4) uslovi i način prijema hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata na listing berze, povlačenja i brisanja sa listinga;
- 5) način utvrđivanja i objavljivanja kamatnih stopa, odnosno cena hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata kojima se trguje na Berzi;
- 6) način obavljanja obračunskih transakcija za izvršenje poslova zaključenih na Berzi;
- 7) međusobna prava i obaveze Berze i članova Berze;
- 8) načela etičkog kodeksa
- 9) nedozvoljene radnje članova Berze;
- 10) nadzor i mere u nadzoru;
- 11) druga pitanja u vezi sa radom Berze.

Član 2.

Pojedini izrazi, upotrebljeni u Pravilima i ostalim opštim aktima Berze u odgovarajućem padežu i broju imaju sledeće značenje:

- BELEX FIX

- jedinstveni informacioni sistem Berze – elektronski sistem (platforma) za daljinsko trgovanje Berze - zasnovan na komunikaciji sa njegovim korisnicima putem FIX protokola, kome ovlašćeni korisnik pristupa putem individualnog korisničkog imena i lozinke korišćenjem sertifikata dodeljenog Korisniku sistema od strane Berze.

- BelexFIXAPI MODUL -

- programski modul Berze kojim se omogućava direktno elektronsko povezivanje BelexFIX i korisničke aplikacije Korisnika sistema (koju je Berza sertifikovala u delu FIXAPI funkcionalnosti), radi korišćenja FIXAPI servisa Berze, pod uslovima utvrđenim ovim Pravilima.

- BERZANSKI SASTANAK

- vreme u kome se organizuju pojedinačni berzanski sastanci po vrstama hartija od vrednosti i metodama trgovanja hartijama od vrednosti u okviru berzanskog i vanberzanskog tržišta;

- BLOK TRGOVANJE

- predstavlja blok transakciju čiji je predmet hartija od vrednosti kojom se trguje na berzanskom ili vanberzanskom tržištu, a koja je zaključena van berzanskog sastanka na kome se trguje metodom preovlađujuće cene ili metodom kontinuiranog trgovanja, u bilateralnom odnosu jednog kupca i jednog prodavca, a prema uslovima propisanim ovim Pravilima;

- BROKER ČLANA BERZE/ OVLAŠĆENI BROKER

- fizičko lice koje je pored uslova utvrđenih Zakonom i podzakonskim aktima, ispunilo i uslove i kriterijume utvrđene Statutom Berze, a koje je član Berze ovlastio da u njegovo ime i za njegov račun učestvuje u zaključivanju poslova na Berzi i kome je Berza rešenjem izdala dozvolu za trgovinu;

- CENOVNI INKREMENT	- najmanje dozvoljeno uvećanje cene u odnosu na poslednju postignutu cenu za svaku vrstu hartija od vrednosti. Vrednost cenovnog inkrementa, odnosno pravila uvećanja cene, utvrđuje se u skladu sa ovim Pravilima;	- KLIJENTSKA RADNA STANICA	- personalni računar člana Berze koji ispunjava tehničke uslove propisane ovim Pravilima, u poslovnim prostorijama člana Berze, na kome je instalirana klijentska aplikacija za pristup i korišćenje BelexFIX pod uslovima i na način utvrđen ovim Pravilima;
- ČLAN BERZE	- pravno lice – brokersko dilersko društvo ili ovlašćena banke koje je pored uslova utvrđenih Zakonom i podzakonskim aktima za obavljanje delatnosti brokersko-dilerskog društva, ispunilo i uslove i kriterijume utvrđene Statutom Berze i kome je Upravni odbor Berze rešenjem dodelio status člana Berze;	- KOMISIJA ZA LISTING	- Komisija za listing i kotaciju Beogradske berze, čije članove imenuje Upravni odbor Berze, a koja obavlja poslove koji se odnose na prijem hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata na listinge berzanskog tržišta i druge poslove utvrđene Pravilima, Statutom Berze i Pravilnikom o listingu i kotaciji;
- ELEKTRONSKA KNJIGA NALOGA	- elektronska baza podataka formirana od naloga za trgovanje članova Berze ispostavljenih elektronskim putem u BelexFIX, sa upisanim dodeljenim statusom naloga za trgovanje u skladu sa ovim Pravilima;	- KORISNIK SISTEMA	- Član Berze koji preko ovlašćenih korisnika koristi BelexFIX u skladu sa aktima Berze;
- INDIKATIVNA CENA	- preovlađujuća cena, odnosno aukcijska cena, odnosno cena na zatvaranju, postignuta na prethodnom trgovanju predmetnom hartijom od vrednosti u odnosu na koju se utvrđuje zona fluktuacije. Za prvo trgovanje hartijom od vrednosti, indikativna cena se utvrđuje u skladu sa ovim Pravilima;	- KOTIRANA CENA	- cena hartije od vrednosti sadržana u nalogu za trgovanje;
- IZDAVALAC	- lice koje je izdalo hartije od vrednosti ili druge finansijske instrumente, za koje se organizuje trgovanje na Berzi;	- KURSNA LISTA	- izveštaj Berze koji sadrži podatke o hartijama od vrednosti kojima se trgovalo tog dana, količinama, cenama i promenama cena;
- KLIJENTSKA APLIKACIJA	- softver za trgovanje Berze koji je instaliran na na serverima i klijentskim radnim stanicama Korisnika sistema članova berze i pomoćnim radnim stanicama Berze i ista je integralni deo BelexFIX;	- LIČNA IDENTIFIKACIONA MAGNETNA KARTICA	- legitimacioni bedž sa jedinstvenim identifikacionim kodom korisnika – brokera člana Berze, koji je u obavezi da istu nosi i vidno istakne za vreme boravka na Berzi;
- KORISNIČKA APLIKACIJA	- softver člana Berze (kojim član Berza obavlja sve svoje osnovne funkcije - back office), koji omogućava elektronsko povezivanje njegove FIXAPI funkcionalnosti (koju je Berza sertifikovala), sa BelexFIX putem BelexFIXAPI modula;	- MARKET MEJKER	- član Berze koji je ispunio Zakonom propisane uslove i koji je sa Berzom zaključio ugovor o market mejkingu kojim se obavezuje da na kontinuiranoj osnovi i za sopstveni račun, ispostavlja naloge kupovine i naloge prodaje za hartije od vrednosti na koje se ugovor odnosi, a pod uslovima iz ugovora u skladu sa ovim Pravilima;
		- NALOZI ZA TRGOVANJE	- nalozi koje u skladu sa ovim Pravilima ispostavljaju članovi Berze na berzanskim sastancima za trgovanje određenom hartijom od vrednosti. Nalog za trgovanje iz grupe posebnih naloga ne može se koristiti ako njegova upotreba nije izričito utvrđena odlukom Upravnog odbora Berze ili ovim Pravilima, te termin "nalog za trgovanje" u tekstu ovih Pravila ne uključuje nalog iz grupe posebnih naloga;

- **OBRAČUNSKA VREDNOST AKCIJE** - vrednost akcije koja se utvrđuje tako što se ukupna aktiva umanjuje za iznos gubitka iznad visine kapitala, i iznos dugoročnih rezervisanja i obaveza, kao i iznos odloženih poreskih obaveza (ako nije uključen u iznos dugoročnih rezervisanja i obaveza), te deli ukupnim brojem akcija izdavaoca;
- **OVLAŠĆENI KORISNIK** - Broker člana Berze – Korisnika sistema, koga je Korisnik sistema ovlastio za korišćenje klijentske aplikacije za pristup i korišćenje BelexFIX, pod uslovima i na način utvrđen ovim Pravilima i drugim aktima Berze.
- **POMOĆNA RADNA STANICA** - radna stanica sa instaliranom aplikacijom za trgovanje, koja se nalazi u prostoru Berze a koju članovi Berze mogu koristiti za samostalno unošenje naloga za trgovanje u BelexFIX, u slučajevima i na način utvrđen ovim Pravilima;
- **PRIVILEGOVANA INFORMACIJA** - bilo koja informacija o tačno odredjenim činjenicama koje se odnose na jednog ili više izdavalaca, kupca odnosno prodavca hartije od vrednosti ili o činjenicama koje se odnose na jednu ili više hartija od vrednosti, koje nisu dostupne javnosti, a mogu uticati direktno ili indirektno na izdavaoca, trgovinu hartijama od vrednosti, odnosno na njihovu cenu na organizovanom tržištu;
- **SERVER - REGISTROVANI KLIJENT CENTAR** - Server dana berze koji ispunjava tehničke uslove propisane ovim Pravilima, na kome je instalirana klijentska aplikacija za pristup i korišćenje BelexFIX pod uslovima i na način utvrđen ovim Pravilima;
- **ZAKLJUČNICA** - ugovor o kupoprodaji hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata, zaključen na Berzi, formirana u elektronskoj formi;
- **ZONA FLUKTUACIJE** - najveće dozvoljeno odstupanje cene od indikativne cene hartije od vrednosti, odnosno raspon cena u okviru kojih je dozvoljeno zaključivanje transakcija na istom berzanskom sastanku.

II POSLOVI BERZE

Član 3.

Berza organizuje trgovanje hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima koje obuhvata sledeće poslove:

- 1) organizovanje javne ponude hartija od vrednosti i povezivanja ponude i tražnje hartija od vrednosti;
- 2) objavljivanje informacija o ponudi, tražnji i tržišnoj ceni hartija od vrednosti i drugih podataka značajnih za trgovinu hartijama od vrednosti;
- 3) utrdivanje i objavljivanje kursnih lista hartija od vrednosti;
- 4) obavljanje drugih poslova u skladu sa Zakonom.

Pored poslova iz stava 1. ovog člana, Berza obavlja i druge poslove u skladu sa Zakonom, podzakonskim aktima, ovim Pravilima i drugim aktima Berze.

Član 4.

Bliže odredbe o uslovima i načinu obavljanja poslova na Berzi utvrđuju se ovim Pravilima i drugim aktima Berze.

Za sve što odredbama ovih Pravila nije na poseban način regulisano za druge finansijske instrumente shodno se primenjuju odredbe ovih Pravila koje se odnose na hartije od vrednosti.

III MEĐUSOBNA PRAVA I OBAVEZE BERZE I ČLANA BERZE/BROKERA ČLANA

Član 5.

Član Berze i njegovi ovlašćeni brokери, neopozivo prihvataju sve odredbe ovih Pravila i akata donetih na osnovu ovih Pravila, kao i njihove izmene i dopune, te se obavezuju na poštovanje i sprovođenje istih.

Članovi Berze su dužni da svoja akta usklade sa aktima Berze, u roku od tri meseca od dana sticanja statusa člana Berze.

Obaveza člana Berze iz stava 1. i 2. ovog člana važi i za sve izmene i dopune akata Berze, u roku iz stava 2. ovog člana.

Član 6.

Član Berze ima pravo:

- 1) da na berzanskim sastancima preko svog ovlašćenog brokera-trguje na Berzi;
- 2) da koristi slobodni berzanski prostor i raspoloživu berzansku opremu u skladu sa aktima Berze;
- 3) da koristi BelexFIX u skladu sa ovim Pravilima i aktima Berze;
- 4) na jednak pristup svim informacijama relevantnim za trgovinu na Berzi;
- 5) druga prava utvrđena ovim Pravilima i drugim aktima Berze.

Član 7.

Član Berze je dužan, naročito:

- 1) da se pridržava zakonskih i podzakonskih propisa;
- 2) da plaća članarinu, proviziju od zaključenih poslova na Berzi i druge naknade utvrđene Pravilnikom o tarifi Berze (u daljem tekstu: Tarifnik Berze);
- 3) da se pridržava odredbi Statuta Berze i ovih Pravila, kao i drugih akata Berze i propisanih pravila ponašanja;
- 4) da savjesno obavlja poslove na Berzi u skladu sa usvojenim kodeksom ponašanja, dobrim poslovnim običajima i poslovnim moralom;
- 5) da ne zloupotrebljava informacije koje nisu dostupne svim učesnicima na Berzi;
- 6) da prispeli nalog klijenta, odmah po proveru pokrivenosti naloga u skladu sa ovim Pravilima, ispostavi na trgovanje u skladu sa ovim Pravilima;
- 7) da ne učestvuje u veštačkom uspostavljanju cena hartija od vrednosti;
- 8) da dostavlja Berzi podatke o poslovima zaključenim van Berze, radi evidentiranja u skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima i ovim Pravilima;
- 9) na zahtev Berze dostavlja informacije, podatke i izveštaje bitne za zaštitu integriteta tržišta hartija od vrednosti, javnih interesa i interesa investitora;
- 10) da Berzi dostavlja godišnji izveštaj o svom poslovanju i izveštaj o reviziji;
- 11) da prijavi Berzi brisanje povezanih lica i delatnosti nameru za osnivanje drugih pravnih lica u kojima stiče značajno učešće;
- 12) da odmah dostavi detaljan izveštaj Berzi u slučaju: promene načina poslovanja; promene adrese sedišta ili poslovnih jedinica; promeni podataka upisanih u nadležni registar privrednih subjekata; nastanka mogućnosti da postane, ili je već postao insolventan; donošenja odluke o promeni višine akcionarskog kapitala; promene učešća u upravljanju drugog pravnog lica; pokretanja postupka od strane nadležnog državnog organa protiv člana Berze; pokretanja postupka od strane druge berze protiv člana Berze; pokretanja postupka sanacije, stečaja ili likvidacije nad članom Berze; ograničavanja ili oduzimanja dozvole za rad, odnosno saglasnosti za trgovinu ili izmene ovlašćenja u ovim aktima od strane nadležnog organa; promene člana uprave člana Berze; nastalih promena procenata koji su Zakonom propisani za sticanje kvalifikovanog učešća u kapitalu člana Berze; privremenog odsustva (dužeg od mesec dana) ili trajnog prestanka rada lica koja su dobila dozvolu za trgovanje na Berzi;
- 13) da odmah bez odlaganja, pismeno obavestava Berzu o svakoj promeni svojih ovlašćenja, prava, obaveza i odgovornosti u pravnom prometu, a naročito o promenama koje se odnose na uslove na osnovu kojih je stekao članstvo na Berzi i promenama podataka iz Zahteva za prijem u članstvo Berze i Berzi dostavlja prečišćene tekstove dokumentacije iz člana 16. Statuta Berze, odmah po dobijanju rešenja nadležnog organa;
- 14) da se brine za ugled Berze pri javnom nastupanju, kao i u poslovanju na Berzi;
- 15) da vremena u svojoj lokalnoj računarskoj mreži uskladi sa vremenom BelexFIX.

Član 8.

Član Berze je dužan uredno i u roku da izvršava finansijske i druge obaveze koje iz zaključenih transakcija ili odredaba Pravila, drugih opštih akata Berze ili Tarifnika Berze za njega proizlaze prema Berzi.

Član Berze je dužan da, kao osiguranje za uredno izvršavanje finansijskih obaveza, deponuje kod Berze instrumente obezbeđenja plaćanja koje odredi Direktor Berze svojom odlukom.

Berza je ovlašćena da aktivira instrumente obezbeđenja plaćanja iz stava 2. ovog člana ukoliko Član Berze o roku dospelosti, ne ispunjava obaveze u smislu stava 1. ovog člana.

Član 9.

Član Berze dužan je da u kancelarijama u kojima radi sa klijentima na vidnom mestu istakne potvrdu kojom dokazuje svoj status člana Berze. Ova potvrda je svojina Berze i mora se vratiti Berzi po prestanku statusa člana Berze. U slučaju da potvrda ne bude vraćena Berzi u roku od 7 dana od dana prijema rešenja o prestanku statusa člana Berze, Berza će o trošku tog lica u dnevnom listu objaviti predmetno rešenje o prestanku njegovog statusa člana Berze.

Član Berze je dužan da utvrdi i na javnom mestu i svojoj internet stranici istakne svoje radno vreme sa klijentima. Član Berze je dužan da prethodno, blagovremeno obavesti Berzu o svakoj promeni radnog vremena sa klijentima.

Član Berze dužan je da svoje poslovne prostorije, kao i prostorije pravnog lica sa kojim ima zaključen ugovor da to pravno lice, u njegovo ime i za njegov račun prima naloge klijenta, locira i obeleži na takav način da kod klijenata ne unosi zabunu sa kojim pravnim licem radi.

Za ispravnost primljenih naloga u smislu stava 3. ovog člana, odgovara Član Berze.

O zaključenom ugovoru iz stava 3. ovog člana, član Berze je dužan da odmah, a najkasnije u roku od 24 sata od zaključenja ugovora, obavesti Berzu.

Ukoliko se poslovne prostorije člana Berze nalaze u okviru istog poslovnog prostora sa drugim pravnim licima, one se mogu odvojiti pregradnim zidovima, s tim što se na ulazu mora istaći ime firme, a službenici člana Berze moraju nositi bedževe sa oznakom firme člana Berze.

Član 10.

Član Berze dužan je da prilagodi vođenje dokumentacije i da standardizuje obrasce prema formi koju propiše Berza.

Član 11.

Član Berze je dužan da uspostavi nadzor i kontrolu nad svojom službom, odeljenjem ili ovlašćenim zastupnikom koji radi na poslovima sa hartijama od vrednosti, kao i da imenuje lica koja će takav nadzor i kontrolu vršiti.

Član 12.

Član Berze je dužan da svojim aktima reguliše redosled ispostavljanja naloga klijenata na Berzi i utvrdi redosled po kome, na istom trgovanju, ispostavlja naloge klijenta; naloge svojih brokera, zaposlenih i članova uprave, kao i članova njihove uže porodice; naloge brokera drugih brokersko dilerskih društava i ovlašćenih banaka; kao i da utvrdi način postupanja sa nalogima kada član Berze nastupa kao diler i kao broker na istom trgovanju.

Član 13.

Član Berze ne sme, na štetu interesa i ugleda Berze i bilo kog člana Berze, davati savete, preporuke, izdavati i distribuirati pisane materijale, kao ni upotrebljavati medije.

Član 14.

Prava i obaveze brokera člana Berze proističu iz prava pravnog lica – člana Berze kojeg broker predstavlja, kao i iz vrste dozvole koju je broker dobio za trgovinu od strane Berze.

Pored prava i obaveza iz stava 1. ovog člana, broker člana Berze ima naročito sledeće obaveze:

1. da svoje poslovanje sa klijentima i na Berzi obavlja u skladu sa pravilima sigurnog i dobrog poslovanja;
2. da u poslovanju na Berzi i pri javnom nastupanju, čuva ugled Berze;
3. da ne zloupotrebi korišćenje sertifikata dodeljenog Korisniku sistema, korisničko ime i lozinku kojima isključivo lično, pristupa i koristi BelexFIX i koje ne sme saopštavati niti na drugi način učiniti dostupnim drugim licima
4. da ne zloupotrebi od Berze izdatu ličnu magnetnu identifikacionu karticu i omogući trećim licima da korišćenjem iste neovlašćeno pristupe prostorijama Berze;
5. da upozorava Berzu o uočenim nepravilnostima u vezi sa BelexFIX (tehničke greške, odnosno nedostaci).

Market Mejkeri**Član 15.**

U skladu sa ovim Pravilima, član Berze - market mejker je član Berze koji ispunjava Zakonom propisane uslove i koji je sa Berzom zaključio ugovor o market mejkingu kojim se obavezuje da na kontinuiranoj osnovi i za sopstveni račun, u toku ugovorom utvrdjenog perioda u toku berzanskog sastanka istovremeno ispostavlja naloge kupovine i naloge prodaje za hartije od vrednosti na koje se ugovor odnosi, pod uslovom da iste ispunjavaju uslove utvrdjene odlukom Direktora Berze.

Ugovorom iz stava 1. ovog člana, čiju sadržinu propisuje Direktor Berze, utvrđuju se:

- a. bliža prava i obaveze market mejkera i način realizacije uslova iz odluke iz stava 1. ovog člana, pojedinačno za svaku hartije od vrednosti;
- b. datum prvog berzanskog sastanka sa kojim počinju obaveze iz ugovora iz stava 1. ovog člana,

O svakom zaključenom ugovoru iz stava 1. ovog člana, Berza će odmah po njegovom zaključenju pismeno obavestiti izdavaoca hartija od vrednosti na koje se ugovor odnosi. Informaciju o zaključenom ugovoru, Berza objavljuje na svojoj internet stranici.

Član 16.

Berza može zaključiti ugovor iz člana 15. ovih Pravila koji se odnosi na istu hartiju od vrednosti istovremeno sa više članova Berze. Obaveze utvrđene ovim ugovorom sa svakim pojedinačnim članom Berze jednake su za sve članove Berze - market mejkere za iste hartije od vrednosti.

Član 17.

Nijedan član Berze - market mejker ne može ispostavljati naloge za trgovanje koji bi za rezultat imali transakciju u kojoj bi on istovremeno bio i kupac i prodavac.

Član 18.

Svaka odluka o promeni uslova za obavljanje poslova market mejkera mora da bude objavljena najmanje osam dana pre njenog stupanja na snagu.

Član 19.

Direktor Berze može suspendovati zaključeni ugovor, odnosno pojedine odredbe zaključenog ugovora o market mejkingu:

- 1) ukoliko član Berze sa kojim je takav ugovor zaključen:
  - to obrazloženo predlaže u slučaju nemogućnosti izvršenja obaveza iz ugovora;
  - ne izvršava obaveze utvrđene ugovorom, ili
  - krši druge odredbe ovih Pravila ili drugih akata Berze
- 2) ukoliko je to neophodno radi zaštite interesa i sigurnosti učesnika u trgovanju.

Suspenzija iz stava 1. tačke 1. ovog člana može biti povučena samo u slučaju pisanog zahteva člana Berze čija su prava iz ugovora o market mejkingu suspendovana, uz koji je priloženo obrazloženje koje se tiče izvršenja obaveza iz navedenog ugovora.

Član 20.

Direktor Berze može da raskine ugovor o market mejkingu u sledećim slučajevima kada:
a) član Berze vrši povredu ugovora o market mejkingu, ovih Pravila i drugih akata Berze ili
b) je to neophodno zbog bezbednosti trgovanja ili zbog interesa ostalih učesnika u trgovanju.

Član 21.

U slučajevima iz članova 19. i 20. ovih Pravila, Berza će o preduzetim merama odmah pisano obavestiti izdavaoca hartija od vrednosti iz ugovora o market mejkingu, kao i člana Berze sa kojim je ugovor zaključen. Informaciju o preduzetim merama, Berza objavljuje na svojoj internet stranici.

IV VRSTE, USLOVI I NAČIN OBAVLJANJA TRGOVINE HARTIJAMA OD VREDNOSTI I DRUGIM FINANSIJSKIM INSTRUMENTIMA

Član 22.

Na Berzi se organizuje trgovina hartijama od vrednosti koja obuhvata organizovanje javne ponude i povezivanje ponude i tražnje hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata (u daljem tekstu: trgovanje), posredstvom članova Berze, na berzanskom i vanberzanskom tržištu.

Na Berzi se organizuje trgovanje sledećim hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima:

- 1) akcijama,
- 2) dužničkim hartijama od vrednosti,
- 3) varantima za kupovinu akcija ili obveznica i drugih hartija od vrednosti koje daju pravo za kupovinu akcija ili obveznica,
- 4) derivatima,
- 5) depozitnim potvrđama,
- 6) drugim finansijskim instrumentima kojima se u skladu sa Zakonom može trgovati na Berzi.

Na berzanskom tržištu trguje se samo hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima koji su primljeni na listinge Berze utvrđene Pravilnikom o listingu i kotaciji Beogradske berze.

Na vanberzansko tržište, odlukom Direktora Berze ili rešenjem Komisije za listing i kotaciju uključuju se hartije od vrednosti koje ispunjavaju Zakonom propisane uslove, a u skladu sa ovim Pravilima.

V PRIJEM NA TRŽIŠTA BERZE

Berzansko tržište

Član 23.

Poslove koji se odnose na prijem hartija od vrednosti na listinge berzanskog tržišta i druge poslove utvrđene ovim Pravilima, Statutom Berze i Pravilnikom o listingu i kotaciji, obavlja Komisija za listing i kotaciju (u daljem tekstu: Komisija za listing).

Hartija od vrednosti za koju je izdavalac podneo zahtev za prijem na listing, a ne ispunjava uslove utvrđene Pravilnikom o listingu i kotaciji, uključuje se na vanberzansko tržište rešenjem Komisije za listing u skladu sa ovim Pravilima, izuzev u slučaju kada se izdavalac u zahtevu za listing izričito izjasnio da će u slučaju odbijanja datog zahteva, podneti drugom organizatoru tržišta zahtev za prijem, odnosno uključenje njegovih hartija od vrednosti.

Na hartije od vrednosti koje su rešenjem Komisije za listing uključene na vanberzansko tržište, primenjuju se odredbe Pravila poslovanja Beogradske berze.

Član 24.

Pravilnikom o listingu i kotaciji bliže su utvrđeni uslovi, način i postupak prijema hartija od vrednosti na berzansko tržište, dokumentacija koja se podnosi uz zahtev za prijem na berzansko tržište, kao i privremene obustave trgovanja, isključenja hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata sa berzanskog tržišta

Vanberzansko tržište

Član 25.

Odluku o uključanju (prijemu) i isključenju hartija od vrednosti sa vanberzanskog tržišta donosi Direktor Berze.

Na vanberzansko tržište uključuju se hartije od vrednosti:

- rešenjem Komisije za listing ako ne ispunjavaju uslove za berzansko tržište u skladu sa članom 23. ovih Pravila, ili
- odlukom Direktora Berze po zahtevu za uključanje hartija od vrednosti na vanberzansko tržište;

Rešenjem, odnosno odlukom iz stava 2. ovog člana određuje se indikativna cena hartija od vrednosti za prvo trgovanje, datum prvog trgovanja, metod trgovanja hartijom od vrednosti, kao i način izražavanja cene dužničkih hartija od vrednosti u nalogima za trgovanje u smislu ovih Pravila. Berza sa izdavaocem zaključuje ugovor, čiju formu i sadržinu propisuje Direktor Berze.

Direktor Berze svojom odlukom može promeniti akt iz stava 3. ovog člana, kao i način izražavanja cene dužničkih hartija od vrednosti u nalogima za trgovanje u smislu ovih Pravila.

Indikativna cena iz stava 3. ovog člana utvrđuje se odlukom o uključivanju hartije od vrednosti na vanberzansko tržište u visini obračunske vrednosti akcije, odnosno u visini poslednje kupoprodajne cene hartija od vrednosti ostvarene u primarnoj javnoj ponudi u skladu sa Zakonom.

Izuzetno od stava 5. ovog člana, indikativna cena za prvo trgovanje akcijama na vanberzanskom tržištu utvrđuje se:

- u visini koju obrazloženo odredi u svom zahtevu podnosilac zahteva, a u slučaju kada je obračunska vrednost akcija negativna, kao i u slučaju podnošenja zahteva za uključanje drugih finansijskih instrumenata;
- u visini cene kojom se ugovorom o prodaji kapitala u postupku privatizacije investitor (kupac) obavezao na minimalnu otkupnu cenu datih akcija, ukoliko je cena iz ugovora viša od obračunske vrednosti akcija,

Indikativna cena utvrđena u skladu sa odredbama ovog člana ne može biti niža od 10 dinara.

Član 26.

Berza na internet stranici Berze javno objavljuje listu izdavaoca i vrste hartija od vrednosti koje je uključila na vanberzansko tržište, u roku od 2 (dva) dana od dana donošenja rešenja, odnosno odluke iz člana 25. ovih Pravila.

Član 27.

Trgovanje hartijama od vrednosti, u okviru vanberzanskog tržišta organizuje se prema vrstama hartija od vrednosti.

Član 28.

Uz zahtev izdavaoca hartija od vrednosti za uključenje na vanberzansko tržište, podnosilac zahteva Berzi podnosi sledeću dokumentaciju:

- 1) Prospekt izdavaoca za organizovanje trgovanja na Berzi u formi i sadržini utvrđenoj odlukom Upravnog odbora Berze o obimu i sadržini podataka javnog društva koji se objavljuju na internet stranici Berze, potpisan i overen od strane odgovornog lica izdavaoca;
- 2) Rešenje Komisije za hartije od vrednosti o odobrenju izdavanja hartija od vrednosti ili rešenje Komisije za hartije od vrednosti o odobrenju uključivanja hartija od vrednosti na organizovano tržište (osim za akcije izdate u postupcima privatizacije);
- 3) dokument kojim se potvrđuje upis hartija od vrednosti u Centralni registar hartija od vrednosti (u daljem tekstu: Centralni registar) i otvaranje emisionog računa, izuzev u slučaju kada Berza isti već poseduje;
- 4) garanciju, ako je emisija hartija od vrednosti garantovana;
- 5) podatke o vrsti, klasi, seriji, CFI kodu i ISIN broju hartija od vrednosti i broju (količini) hartija od vrednosti za koje se podnosi zahtev;
- 6) kopiju Ugovora sa agentom ili pokroviteljem emisije, ako ga izdavalac ima;
- 7) za derivate i druge finansijske instrumente – standard derivata, odnosno drugog finansijskog instrumenta, kao i podatke o predmetu, odnosno podlozi derivata i/ili drugog finansijskog instrumenta.

Obrazac zahteva iz stava 1. ovog člana, propisuju Direktor Berze.

Uz zahtev za uključenje hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata na vanberzansko tržište podnosilac zahteva podnosi i Ugovor o uključivanju na vanberzansko tržište, potpisan od strane izdavaoca.

Radi sagledavanja svih uslova za uključivanje i organizovanje trgovanja akcijama, Berza može tražiti i dodatne dokaze i dokumentaciju.

Uputstvo o postupku i načinu dostavljanja dokumentacije iz stava 1. ovog člana i postupku komunikacije podnosioca zahteva sa Berzom u vezi trgovanja hartijama od vrednosti na Berzi, donosi Direktor Berze.

Član 29.

Berza može podnosiocu zahteva za uključenje na vanberzansko tržište odrediti naknadni rok za postupanje, u slučaju da:

- 1) ne dostavi zahtev i dokumentaciju u skladu sa Uputstvom iz člana 28. ovih Pravila, ili
- 2) zahtev i dokumentacija nije uredna ili potpuna u smislu člana 28. ovih Pravila

Rok iz stava 1. ovog člana ne može biti duži od 15 radnih dana.

Izuzetno od stava 2. ovog člana, na pisani obrazloženi zahtev podnosioca zahteva, Berza može produžiti rok iz stava 2. ovog člana, ali ne duže od mesec dana.

U slučaju da podnosilac zahteva i po proteku naknadno određenog roka u smislu ovog člana, ne postupi po zahtevu Berze, smatra se da je podnosilac zahteva odustao od istog, o čemu Berza obaveštava Komisiju za hartije od vrednosti i podnosioca zahteva.

Član 30.

Danom prijema Zahteva za uključenje hartija od vrednosti na vanberzansko tržište, smatra se dan prijema Zahteva sa kompletnom i potpunom dokumentacijom u smislu članova 28. i 29. ovih Pravila.

Posebna procedura uključenja akcija na vanberzansko tržište**Član 31.**

U slučaju da Izdavalac u skladu sa Zakonom, podzakonskim aktima Komisije za hartije od vrednosti i ovim Pravilima ne podnese zahtev za uključenje akcija na vanberzansko tržište, iste se uključuju na vanberzansko tržište Berze po zahtevu akcionara Izdavaoca, koji je dužan da uz Zahtev (čiju formu propisuje Direktor Berze) podnese Berzi sledeću dokumentaciju i dokaze:

- 1) kopiju pisane inicijative upućene izdavaocu za podnošenje zahteva iz člana 28. ovih Pravila, sa kopijom dokaza o njenom dostavljanju (delovodni prijemni pečat izdavaoca, potpisana povratnica i dr). Inicijativa obavezno sadrži podatak o ostavljenom roku Izdavaocu za postupanje u skladu sa Zakonom i zahtevom akcionara;
- 2) dokaz iz Centralnog registra iz koga se sa sigurnošću može utvrditi da je podnosilac zahteva zakoniti imalac akcija čije uključivanje na vanberzansko tržište zahteva;
- 3) poslednji bilans stanja i bilans uspeha dostavljen nadležnom registru Narodne banke Srbije;
- 4) podatke o licu ovlašćenom za zastupanje akcionara u slučaju da više zakonitih imalaca akcija izdavaoca zajednički podnose predmetni zahtev, sa pisanim punomoćjem overenim pred nadležnim organom. Dato punomoćje mora da sadrži podatke o obimu ovlašćenja opunomoćenika i isto mora biti potpisano od strane svih akcionara koji zajednički podnose dati zahtev Berzi;

Radi sagledavanja svih uslova za uključivanje i organizovanje trgovanja akcijama, Berza može tražiti i dodatne dokaze i dokumentaciju.

Na uključivanje hartija od vrednosti na vanberzansko tržište po zahtevu akcionara, shodno se primenjuju odredbe članova 25, 29. i 30. ovih Pravila.

Član 32.

Akcije koje su uključene na vanberzansko tržište u skladu sa članom 31. ovih Pravila, na internet stranici Berze, označavaju se posebnom oznakom «BP» (bez prospekta).

Oznaka iz stava 1. ovog člana briše se ukoliko izdavalac ispuni uslove iz člana 28. ovih Pravila.

Član 33.

Odredbе člana 32. shodno se primenjuju na hartije od vrednosti uključene na vanberzansko tržište u skladu sa članom 28. ovih Pravila u slučaju da izdavalac najkasnije do 31. marta tekuće godine ne inovira podatke iz prospekta sa podacima iz usvojenog godišnjeg računa za prethodnu godinu, a do dostavljanja inoviranog prospekta.

Član 34.

Berza obaveštava Komisiju za hartije od vrednosti o izdavaocima čije su hartije od vrednosti sa oznakom «BP» uključene na vanberzansko tržište.

Član 35.

Izdavalac čijim hartijama od vrednosti se trguje na vanberzanskom tržištu dužan je da javnost i Berzu izveštava u obimu i na način propisan Zakonom i podzakonskim aktom Komisije za hartije od vrednosti, kao i da inovira svoj prospekt najmanje jednom godišnje.

Član 36.

Izdavalac čijim hartijama od vrednosti se trguje na vanberzanskom tržištu, a ispunjava uslove za berzansko tržište, može da podnese Komisiji za listing zahtev za prijem na listing Berze sa dokumentacijom utvrđenom Pravilnikom o listingu i kotaciji.

VI TRGOVINA NA BERZI

Član 37.

Trgovanje hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima organizuje se na berzanskim sastancima u okviru berzanskog tržišta i vanberzanskog tržišta (u daljem tekstu: berzanski sastanak).

Trgovanje hartijama od vrednosti organizuje se za sve hartije od vrednosti u skladu sa Zakonom, podzakonskim aktima i ovim Pravilima.

Hartijom od vrednosti kojom se trguje na berzanskom ili vanberzanskom tržištu Berze, ne može se trgovati na drugom organizovanom tržištu u zemlji.

Ukoliko je izdavalac izdao više hartija od vrednosti iste vrste i iste klase, svim ovim hartijama od vrednosti se trguje na istom tržištu Berze.

U slučaju kada je izdavalac izdao više emisija akcija iste vrste a različitih klasa, utvrđeno na osnovu podataka Centralnog registra, za svaku emisiju akcija se posebno organizuje trgovanje uz jasno navodjenje razlike u pravima između datih emisija navedenih u prospektu izdavaoca.

Izdavalac hartije od vrednosti kojom se trguje na Berzi, dužan je da prethodno obavesti Berzu o podnošenju zahteva za prijem njegovih hartija od vrednosti na inostranu berzu, kao i obaveštenje o prijemu na toj berzi.

Član 38.

Trgovina hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima odvija se u BelexFIX, ili na drugi način koji svojom odlukom utvrdi Upravni odbor Berze, a po metodama utvrđenim ovim Pravilima.

Berzanski sastanci održavaju se svakog radnog dana u vremenu utvrđenom kalendarom berzanskih sastanaka.

Kalendar berzanskih sastanaka za pojedino tržište, listing ili hartiju od vrednosti utvrđuje se godišnjim planom koji donosi Upravni odbor Berze.

Direktor Berze, po ovlašćenju Upravnog odbora Berze, svojom odlukom može za pojedino tržište, listing ili hartiju od vrednosti utvrditi i drugačiji kalendar berzanskih sastanaka od onih utvrđenih stavom 2. ovog člana. Odluka Direktora Berze objavljuje se na internet stranici Berze i stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja a izuzetno, iz opravdanih razloga koji nalažu hitnost u odlučivanju, utvrđeni prilikom njenog donošenja data odluka stupa na snagu ranije.

Član 39.

Dužinu trajanja faza trgovanja u okviru pojedinog metoda trgovanja, odnosno vreme početka, trajanja i kraja pojedinih faza u okviru određenog metoda trgovanja, utvrđuje Direktor Berze ili lice koje on ovlasti, svojom odlukom, za svako pojedino tržište, odnosno hartiju od vrednosti.

Član 40.

Pravo prisustva u Sali za trgovanje Berze imaju:

- na osnovu odluke Direktora - ovlašćeni službenici Berze,
- berzanski kontrolor,
- brokeri članova Berze,
- ovlašćeni predstavnici Komisije za hartije od vrednosti i drugih državnih organa, organizacija i institucija.

Sva lica u Sali za trgovanje, za vreme berzanskog sastanka, moraju da imaju vidljivo istaknute lične identifikacione magnetne kartice koje izdaje Berza.

Nalozima za trgovanje

Član 41.

Članovi Berze dužni su da primaju i u svemu postupaju sa naložima za trgovanje klijenata u skladu sa Zakonom, podzakonskim aktima, aktima Člana Berze, ovim Pravilima i drugim aktima Berze.

Odredbе stava 1. ovog člana, naročito se odnose na način prijema naloga za trgovanje, elemente naloga za trgovanje, kao i način rukovanja primljenim naložima klijenata.

Član 42.

Članovi Berze ispostavljaju naloge za trgovanje na Berzi u skladu sa ovlašćenjima sadržanim u rešenju o sticanju statusa člana Berze i rešenju o izdavanju dozvole za trgovanje njegovom ovlašćenom brokeru.

Naloge iz stava 1. ovog člana, član Berze ispostavlja u svoje ime a za račun klijenta, odnosno u ime i za račun klijenta (brokerski poslovi) ili u svoje ime i za svoj račun (dilerski poslovi).

Član 43.

Nalog za trgovanje koji član Berze ispostavlja na Berzi u svoje ime, a za račun klijenta, može biti ispostavljen isključivo na osnovu naloga klijenta, odnosno lica koga je klijent ovlastio da u njegovo ime i za njegov račun ispostavlja naloge za trgovanje.

Nalog za trgovanje u smislu stava 1. ovog člana, član Berze dužan je da ispostavi na Berzi odmah, po proveri pokrivenosti naloga klijenta u skladu sa ovim Pravilima, ukoliko je berzanski sastanak za hartiju od vrednosti u toku u trenutku prijema naloga, odnosno na prvom narednom berzanskom sastanku, osim ukoliko klijent u nalogu za trgovanje ne odredi drugačije.

Član Berze dužan je da na Berzi ispostavlja naloge klijenata po redosledu utvrdjenom aktima člana Berze ako drugačije nije određeno ovim Pravilima.

Član 44.

Nalozima za trgovanje koje član Berze ispostavlja na Berzi moraju biti pokriveni, a u skladu sa uslovima cene i količine iz svakog pojedinačnog naloga, bez obzira da li se radi o nalozima kupovine ili nalozima prodaje.

Član Berze dužan je da pre ispostavljanja naloga za trgovanje na Berzi proveri njegovu pokrivenost u skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima Komisije za hartije od vrednosti.

Izuzetno, u trgovanju metodom minimalne cene, pokrivenost naloga kupovine podrazumeva ispunjenost javno objavljenih uslova u smislu člana 86. ovih Pravila i sredstva obezbeđenja ukupne pokrivenosti naloga kupovine, utvrdjene ugovorom između člana Berze – podnosioca naloga kupovine i klijenta-kupca, a u skladu sa uslovima maksimalne cene i količine iz naloga kupovine.

Član Berze u potpunosti je odgovoran za pokrivenost naloga za trgovanje i postupanje sa nalozima za trgovanje i odgovara za štetu koju prouzrokuje klijentu i/ili drugim učesnicima u trgovanju i organizovanju trgovanja svojim nepravilnim, neodgovornim ili nemarnim postupanjem sa klijentovim nalogom za trgovanje, odnosno protivno odredbama ovih Pravila i drugih akata Berze.

Član 45.

Naloge za trgovanje članovi Berze ispostavljaju elektronskim putem u BelexFIX, ili ukoliko je trgovanje hartijama od vrednosti organizovano van BelexFIX, članovi Berze ispostavljaju naloge za trgovanje na propisanom obrascu neposrednom predajom naloga za trgovanje ovlašćenom službeniku Berze.

Član Berze naloge za trgovanje ispostavlja u BelexFIX preko klijentske radne stanice.

Maksimalan broj naloga za trgovanje u jedinici vremena ispostavljenih od strane istog člana Berze utvrđuje se odlukom direktora Berze.

Obrazac naloga za trgovanje hartijama od vrednosti van BelexFIX u smislu ovog člana utvrđuje posebnom odlukom Direktor Berze.

Član Berze naloge za trgovanje ispostavlja u BelexFIX preko klijentske radne stanice ili elektronski korišćenjem BelexFIXAPI modula.

Član 46.

Član Berze dužan je da primljene naloge za trgovanje istom hartijom od vrednosti, za račun klijenata ispostavi u BelexFIX pre ispostavljanja sopstvenog naloga za trgovanje, kao i naloga za trgovanje za račun:

1. lica zaposlenih kod člana Berze,
2. osnivača člana Berze,
3. fizičkih i pravnih lica povezanih sa gore navedenim licima.

Pod povezanim licima iz stava 1. ovog člana smatraju se povezana lica u smislu Zakona.

Član 47.

Elementi naloga za trgovanje su:

1. jedinstvena identifikacija člana Berze (nalogodavca),
2. oznaka hartije od vrednosti (ime ili simbol),
3. oznaka broja naloga iz knjige naloga člana Berze (nalogodavca),
4. oznaka vrste transakcije (kupi ili prodaj),
5. količina hartija od vrednosti,
6. oznaka vrste naloga po ceni, uz određjenje cene,
7. oznaka vremenskog trajanja naloga, sa određenjem isteka kod naloga do dana
8. identifikacija klijenta iz naloga za trgovanje, na način utvrđen usaglašenim procedurama između Berze i Centralnog registra,
9. račun hartije od vrednosti i tip računa sa izborom depozitara računa;
10. račun novca sa izborom depozitara računa
11. oznaka visine provizije,
12. oznaka vrste posla (brokerski ili dilerski)
13. datum i vreme ispostavljanja naloga,
14. oznaka metoda trgovanja - za naloge koji se ispostavljaju neposredno na berzanski pult,
15. oznaka tržišta (berzansko ili vanberzansko) - za naloge koji se ispostavljaju neposredno na berzanski pult,
16. drugi elementi utvrđeni odlukom Upravnog odbora Berze.

Vrstu i elemente naloga, kao i minimalni iznos na koji nalog, može da glasi propisuje Upravni odbor Berze.

Član 48.

U trgovanju hartijama od vrednosti, članovi Berze mogu ispostavljati sledeće vrste naloga za trgovanje:

- a) po veličini:
  - pojedinačni nalog klijenta,
  - zbirni nalog (skup naloga jednakih po vrsti transakcije, vrsti cene i ceni, vremenu trajanja i uslovima količine);

- b) po vrsti transakcije:
  - kupiti,
  - prodati;
- c) po vremenu trajanja:
  - dnevni,
  - do dana, u roku trajanja najduže 90 dana,
  - do opoziva - rok trajanja 90 dana;
- d) po ceni:
  - limit nalog,
  - tržišni nalog, koji po vremenu trajanja može da bude samo - dnevni;
- e) nalog za povlačenje;
- f) posebni:
  - sve ili ništa,
  - nalog za promenu (modifikaciju) ispostavljenog naloga u BelexFix,
  - nalog sa skrivenom ukupnom količinom,
  - nalog za minimalno izvršenje,
  - sve ili ništa trenutno,
  - stop nalog,
  - na otvaranju,
  - market mejker nalog,
  - nalog za blok trgovanje,
  - na zatvaranju.

Vrste i način ispostavljanja naloga za trgovanje koje član Berze može ispostaviti na Berzi u zavisnosti od vrste hartija od vrednosti, metode trgovanja, faze trgovanja i drugih uslova, svojom odlukom utvrđuje Upravni odbor Berze, ako isti već nisu utvrđeni ovim Pravilima.

Nalog za trgovanje iz grupe posebnih naloga ne može se koristiti ako njegova upotreba nije izričito utvrđena odlukom Upravnog odbora Berze ili ovim Pravilima, te u daljem tekstu ovih Pravila termin "nalog za trgovanje" ne uključuje nalog iz grupe posebnih naloga.

Upravni odbor Berze, svojom odlukom, može propisati i druge vrste naloga za trgovanje.

Član 49.

U nalogu za trgovanje:

1. cene akcija izražavaju se u dinarima u celom broju, osim ukoliko nije drugačije utvrđeno rešenjem Komisije za listing, odnosno odlukom Direktora Berze;
2. cene dužničkih hartija od vrednosti izražavaju se u procentu njihove nominalne vrednosti, izraženom sa dva decimalna mesta, ili u apsolutnom, odnosno indeksiranom apsolutnom iznosu.

O načinu izražavanja cene dužničkih hartija od vrednosti u nalogu za trgovanje, odluku donosi Komisija za listing ili Direktor Berze i iste predstavljaju sastavni deo rešenja o prijemu hartija od vrednosti na berzansko tržište, odnosno rešenja ili odluke o uključivanju hartija od vrednosti na vanberzansko tržište.

Na izražavanje cene drugih finansijskih instrumenata u nalogu za trgovanje shodno se primenjuju odredba ovog člana, tačke 1. stava 1. ovog člana.

Direktor Berze donosi odluku o vrednosti minimalnih cenovnih inkrementacija (*tick size*) za svaku vrstu hartije od vrednosti, odnosno pravila uvećanja cene u odnosu na poslednju postignutu cenu za svaku vrstu hartije od vrednosti.

Član 50.

U skladu sa uslovima cene iz naloga za trgovanje, ukoliko je za trgovanje hartijama od vrednosti utvrđena zona fluktuacije, svim ispostavljenim nalogima za trgovanje u BelexFIX se dodeljuje status.

Limit nalozi mogu biti u jednom od sledećih statusa:

- a) aktivni – limit nalozi koji sadrže cenu u okviru utvrđene zone fluktuacije, ili
- b) neaktivni – limit nalozi koji sadrže cenu van okvira utvrđene zone fluktuacije.

Tržišni nalozi mogu biti samo i isključivo u aktivnom statusu.

U zavisnosti od dodeljenog statusa, nalozi za trgovanje upisuju se u elektronsku knjigu naloga sa statusom aktivnih, odnosno neaktivnih naloga.

Samo aktivni nalozi učestvuju u trgovanju na berzanskom sastanku.

Za svaki novi zakazani berzanski sastanak, BelexFIX vrši automatsku proveru i izmenu statusa naloga ispostavljenih u BelexFIX, a u skladu sa novom indikativnom cenom, odnosno novim rasponom zone fluktuacije za zakazani berzanski sastanak.

Član 51.

Sve ispostavljene naloge za trgovanje, BelexFIX obeležava jedinstvenom vremenskom oznakom prijema naloga za trgovanje i jedinstvenim identifikacionim brojem pod kojim je ispostavljen nalog za trgovanje evidentiran u Berzinoj elektronskoj knjizi naloga.

Za trgovanja hartijama od vrednosti van BelexFIX, ispostavljeni nalozi za trgovanje smatraju se istovremeno ispostavljenim, osim ukoliko to nije drugačije utvrđeno pravilima metode trgovanja.

Član 52.

Član Berze može putem pomoćnih radnih stanica unositi naloge za trgovanje u BelexFIX, u slučaju neispravnosti klijentske radne stanice i/ili servera člana Berze ili kada je usled nestanka električne energije ili drugih opravdanih razloga došlo do prekida komunikacionih veza između Berze i člana Berze.

Berza u svom poslovnom sedištu obezbeđuje dovoljan broj pomoćnih radnih stanica, a najmanje 10.

Član 53.

Direktor Berze svojom odlukom utvrđuje bliže uslove za korišćenje pomoćnih radnih stanica, a njihovo korišćenje odobrava Direktor Berze ili lice koje on ovlasti, na osnovu podnetog pisanog zahteva člana Berze.

Član Berze kome je odobreno korišćenje pomoćne radne stanice, ne može u periodu korišćenja pomoćne radne stanice u smislu člana 52. ovih Pravila, ispostavljati naloge za trgovanje u BelexFIX i putem svoje ispravne klijentske radne stanice, kao i elektronski korišćenjem BelexFIXAPI modula.

Član 54.

Podaci sadržani u nalogu za trgovanje člana Berze, smatraju se poverljivim i dostupni su isključivo ovlašćenim licima zaposlenim na Berzi, kao i licima kojima po Zakonu ove informacije mogu biti dostupne.

Član 55.

Članovima Berze je zabranjeno ispostavljanje naloga za trgovanje:

- o kojima se zloupotrebljava tržište u smislu stvaranja privilegovanog položaja bilo kog učesnika na tržištu,
- o na osnovu privilegovanih (insajd) informacija,
- o kojima se vrši manipulacija na tržištu.

Član 56.

Ispostavljeni nalozi za trgovanje povlače se ispostavljanjem naloga za povlačenje.

Član Berze može u svakom trenutku u toku berzanskog sastanka povlačiti prethodno ispostavljene naloge za trgovanje, odnosno nerealizovane količine iz prethodno ispostavljenih naloga za trgovanje, osim kada je nalog u fazi realizacije, odnosno kada to pravilima metode trgovanja predmetnom hartijom od vrednosti nije dozvoljeno.

Berza može poništiti naloge za trgovanje člana Berze u sledećim slučajevima:

- a) prilikom zaustavljanja trgovanja,
- b) privremenog obustavljanja trgovanja ili isključenja hartija od vrednosti sa vanberzanskog tržišta, odnosno brisanja sa listinga,
- c) prilikom suspenzije člana Berze,
- d) po pisanom ovlašćenju člana Berze, ukoliko usled nestanka električne energije, prekida telekomunikacionih veza ili drugog opravdanog razloga dođe do prekida u telekomunikacionoj vezi Berze i člana Berze,
- e) u drugim slučajevima u skladu sa ovim Pravilima i drugim aktima Berze.

Trgovanje**Član 57.**

Trgovanje hartijama od vrednosti u skladu sa ovim Pravilima, na berzanskim sastancima, može biti organizovano sledećom metodom trgovanja:

1. metod preovlađujuće cene,
2. metod kontinuiranog trgovanja, i
3. metod minimalne cene - samo u trgovanju akcijama na vanberzanskom tržištu, u skladu sa ovim Pravilima.

Član 58.

Za trgovanje hartijama od vrednosti utvrđuje se zona fluktuacije.

Zona fluktuacije predstavlja najveće dozvoljeno odstupanje cene od indikativne cene hartije od vrednosti, odnosno raspon cena u okviru kojih je dozvoljeno zaključivanje transakcija na istom berzanskom sastanku.

Samo nalozi sa aktivnim statusom učestvuju u trgovanju na predmetnom berzanskom sastanku.

Član 59.

Za prvo trgovanje hartijama od vrednosti, odnosno za svako naredno trgovanje predmetnom hartijom od vrednosti do zaključivanja prve transakcije (u daljem tekstu: prvo trgovanje), zona fluktuacije utvrđuje se u odnosu na indikativnu cenu u rasponu od:

- a) -20% do +300%, u trgovanju akcijama, odnosno
- b) +/-10% u trgovanju ostalim hartijama od vrednosti.

Član 60.

Za naredna trgovanja indikativnu cenu predstavlja:

- o preovlađujuća cena, odnosno aukcijska cena utvrđena na prethodnom berzanskom sastanku - kod metode preovlađujuće cene, odnosno
- o cena na zatvaranju, utvrđena na prethodnom berzanskom sastanku - kod metode kontinuiranog trgovanja.

Član 61.

Za naredna trgovanja, zona fluktuacije utvrđuje se jedinstveno u rasponu od :

- a) +20/-12%, u trgovanju akcijama na vanberzanskom tržištu,
- b) +10/-8%, u trgovanju akcijama na berzanskom tržištu,
- c) +/-10%, u trgovanju dužničkim hartijama od vrednosti,
- d) +/-20% u trgovanju derivatima i drugim finansijskim instrumentima.

Ukoliko se trgovanje pojedinim hartijama od vrednosti organizuje metodom preovlađujuće cene najmanje jednom svakog radnog dana, a pod uslovom da na tri berzanska sastanka uzastopno, na osnovu naloga ispostavljenih u BelexFIX nije moguće utvrditi cenu hartije od vrednosti u okviru utvrđene zone fluktuacije, Direktor Berze može svojom odlukom promeniti raspon zone fluktuacije.

Izuzetno od stava 2. ovog člana, Direktor Berze može svojom odlukom promeniti utvrdjenu zonu fluktuacije u slučaju kada Izdavalac čije su akcije uključene na vanberzansko tržište Berze bez prospekta podnese zahtev i dokumentaciju u skladu sa članom 28. ovih Pravila.

Metod preovlađujuće cene**Član 62.**

Trgovanje metodom preovlađujuće cene sastoji se iz sledećih faza:

- 1) predotvaranje - vremenski period namenjen za ispostavljanje i prijem naloga članova Berze,
- 2) aukcija - vremenski trenutak u kome se utvrđuje preovlađujuća cena,
- 3) trgovanje - vremenski trenutak u kome se zaključuju transakcije po preovlađujućoj ceni i/ili
- 4) trgovanje na zatvaranju - vremenski period namenjen prijemu naloga po utvrđenoj preovlađujućoj ceni i zaključivanje transakcija.

Član 63.

Faza predotvaranja predstavlja period u kome članovi Berze mogu da ispostavljaju naloge za trgovanje.

Faza predotvaranja sastoji se od sledećih podfaza:

- a) prijem naloga – period prijema naloga za trgovanje, nakon koga sledi
- b) random period - period ograničenog prijema naloga za trgovanje i prikaza informacija.

Trajanje podfaze random period utvrđuje se u BelexFIX pomoću nekontrolisane procedure bazirane na tablici slučajnih brojeva, koja trajanje perioda prijema naloga za trgovanje u ovoj fazi utvrđuje u vremenskom intervalu od 1 do 300 sekundi.

Član 64.

U podfazi prijem naloga, članovi Berze mogu ispostavljati naloge za trgovanje, uključujući naloge za povlačenje i naloge za promenu naloga.

U podfazi random perioda, članovi Berze mogu ispostavljati naloge za trgovanje, ali ne i naloge za povlačenje i naloge za promenu naloga.

Član 65.

U fazi predotvaranja ne vrši se utvrđivanje preovlađujuće cene, niti je dozvoljeno uparivanje naloga, odnosno zaključivanje transakcija.

Član 66.

Faza aukcije predstavlja vremenski trenutak u kome se, na osnovu ispostavljenih naloga za trgovanje, utvrđuje preovlađujuća cena.

Prilikom utvrđivanja preovlađujuće cene primenjuju se sledeći kriterijumi:

1. maksimiziranje obima prometa,
2. minimiziranje razlike između cene koju je moguće utvrditi i indikativne cene.

Član 67.

Primenom kriterijuma iz člana 66. ovih Pravila, za preovlađujuću cenu proglašava se cena po kojoj se ostvaruje najveći obim prometa, meren količinom predmetne hartije od vrednosti.

Ukoliko se jednako najveći obim prometa može ostvariti po više cena, kao preovlađujuća cena utvrđuje se cena koja je bliža indikativnoj ceni, osim u slučaju prvog trgovanja kada će se kao preovlađujuća cena utvrditi viša cena.

Ukoliko je moguće utvrditi dve cene po kojima se može ostvariti jednako najveći obim prometa, a koje su jednako udaljene od indikativne cene, kao preovlađujuća cena utvrđuje se viša cena.

Ukoliko su i na strani ponude i na strani tražnje ispostavljeni samo tržišni nalozi, utvrđuje se preovlađujuća cena koja je jednaka indikativnoj ceni.

Preovlađujuća cena je indikativna cena za naredni berzanski sastanak.

Član 68.

Ukoliko nije moguće utvrditi preovlađujuću cenu u skladu sa kriterijumima za utvrđivanje preovlađujuće cene, indikativna cena za naredni berzanski sastanak ostaje nepromenjena.

Član 69.

U fazi trgovanja zaključuju se transakcije.

Transakcije mogu biti zaključene samo po preovlađujućoj ceni.

Ukoliko postoji debalans količina između strane kupovine i prodaje po utvrđenoj preovlađujućoj ceni, odnosno ukoliko se svi nalozi za trgovanje kojima to dozvoljavaju uslovi cene iz naloga ne mogu izvršiti po utvrđenoj preovlađujućoj ceni, uspostavlja se sledeći redosled prioriteta izvršenja naloga:

1. tržišni nalozi;
2. nalozi sa limit cenom »povoljnijom« od preovlađujuće cene, odnosno:
  - a) kod naloga kupovine – nalozi sa cenom višom od preovlađujuće cene,
  - b) kod naloga prodaje – nalozi sa cenom nižom od preovlađujuće cene;
3. nalozi sa limit cenom koja je jednaka preovlađujućoj ceni.

Između naloga jednakih po ceni, prednost pri realizaciji dodeljuje se ranije ispostavljenom nalogu za trgovanje.

Član 70.

U fazi trgovanja na zatvaranju moguće je zaključivati transakcije samo i isključivo po utvrđenoj preovlađujućoj ceni, odnosno po indikativnoj ceni, ukoliko preovlađujuća cena nije utvrđena.

U fazi trgovanja na zatvaranju BelexFIX prenosi sve nerealizovane i delimično realizovane naloge sa statusom aktivnih naloga, a koji se mogu realizovati po utvrđenoj preovlađujućoj ceni.

U fazi trgovanja na zatvaranju, članovi Berze mogu ispostavljati nove naloge za trgovanje i to, samo i isključivo:

- limit naloga koji sadrže cenu jednaku utvrđenoj preovlađujućoj ceni,
- naloge za povlačenje.

Kontinuirano trgovanje**Član 71.**

Trgovanje metodom kontinuiranog trgovanja sastoji se iz sledećih faza:

1. predotvaranje - vremenski period namenjen za ispostavljanje i prijem naloga članova Berze,
2. otvaranje – vremenski trenutak u kome se utvrđuje cena otvaranja,
3. trgovanje na otvaranju – vremenski trenutak u kome se zaključuju transakcije po utvrđenoj ceni otvaranja,
4. kontinuirano trgovanje – period kontinuiranog ispostavljanja i uparivanja naloga za trgovanje,
5. zatvaranje – vremenski trenutak u kome se utvrđuje cena zatvaranja, i
6. trgovanje na zatvaranju – vremenski period namenjen prijemu naloga po utvrđenoj ceni zatvaranja i zaključivanje transakcija po ceni zatvaranja.

Član 72.

Na fazu predotvaranja kod metoda kontinuiranog trgovanja, shodno se primenjuju odredbe ovih Pravila koje se odnose na fazu predotvaranja kod metoda preovlađujuće cene.

Član 73.

Na fazu otvaranja kod metoda kontinuiranog trgovanja, shodno se primenjuju odredbe ovih Pravila koje se odnose na fazu aukcije kod metoda preovlađujuće cene.

Član 74.

Na fazu trgovanja na otvaranju kod metoda kontinuiranog trgovanja, shodno se primenjuju odredbe ovih Pravila koje se odnose na fazu trgovanja kod metoda preovlađujuće cene.

Član 75.

Faza kontinuiranog trgovanja predstavlja vremenski period u kome članovi Berze mogu kontinuirano da ispostavljaju naloge za trgovanje, uključujući i naloge za povlačenje.

Član 76.

Nalozima za trgovanje koji se kontinuirano ispostavljaju u BelexFIX, upisuju se u elektronsku knjigu naloga sa statusom aktivnih, odnosno neaktivnih naloga, u skladu sa uslovima cene iz naloga.

U fazi kontinuiranog trgovanja, BelexFIX kontinuirano upoređuje uslove cene i količine iz prethodno ispostavljenih, a nerealizovanih naloga, i novoispostavljenih naloga za trgovanje, i kada to uslovi iz naloga za trgovanje dozvoljavaju, zaključuje transakcije.

Nalozima za trgovanje koji čekaju realizaciju, realizuju se prema prioritetu cene iz naloga, a ukoliko su cene u dva ili više naloga jednake, prioritet se dodeljuje ranije ispostavljenom nalogu.

Član 77.

Realizacija naloga za trgovanje moguća je ukoliko su u BelexFIX ispostavljeni nalozima suprotni po vrsti transakcije koji imaju cenu jednaku ili bolju od naloga koji sa statusom aktivnog naloga čeka na realizaciju.

Član 78.

Ispostavljeni tržišni nalogi odmah se uparuju sa suprotnim nalogom najvišeg prioriteta realizacije.

Ukoliko u trenutku ispostavljanja tržišnog naloga ne postoje nalozima za trgovanje suprotni po vrsti transakcije, ispostavljeni tržišni nalog se upisuje u elektronsku knjigu naloga sa statusom aktivnog naloga sa limit cenom jednakom ceni poslednje transakcije, osim ukoliko do tog trenutka nije bilo zaključenih transakcija, kada se upis u elektronsku knjigu naloga sa statusom aktivnog naloga vrši po indikativnoj ceni.

Član 79.

Ukoliko dva suprotna naloga za trgovanje sadrže različite cene na osnovu kojih je moguće zaključiti transakciju, transakcija će biti zaključena po ceni iz ranije ispostavljenog naloga.

Član 80.

Ukoliko su u fazi predotvaranja u BelexFIX ispostavljeni takvi nalozima za trgovanje da je najviša limit cena u nalogu kupovine niža od najniže limit cene u nalogu prodaje, ili su

ispostavljeni samo nalozima prodaje ili samo nalozima kupovine, ili nema ispostavljenih naloga za trgovanje, cena prve zaključene transakcije u fazi kontinuiranog trgovanja predstavlja cenu na otvaranju.

Član 81.

Faza zatvaranja predstavlja vremenski trenutak u kome se utvrđuje cena na zatvaranju.

Cena na zatvaranju utvrđuje se alternativno, kao:

1. cena poslednje transakcije u fazi kontinuiranog trgovanja, ili
2. prosečna ponderisana cena specificiranog broja poslednje-trgovanih jedinica svake od hartija od vrednosti, ili
3. prosečna ponderisana cena poslednje-trgovanog specificiranog procenta od ukupno trgovanih jedinica svake od hartija od vrednosti, ili
4. prosečna ponderisana cena poslednje-trgovanih jedinica svake od hartija od vrednosti u specificiranom vremenskom periodu.

Odluku o načinu utvrđivanja cene na zatvaranju, za svako pojedino tržište ili hartiju od vrednosti, donosi Direktor Berze.

Član 82.

Na fazu trgovanja na zatvaranju kod metoda kontinuiranog trgovanja, shodno se primenjuju odredbe ovih Pravila koje se odnose na fazu trgovanja na zatvaranju kod metoda preovlađujuće cene.

Član 83.

Ukoliko u toku trgovanja metodom kontinuiranog trgovanja nije bilo zaključenih transakcija, ni cena na otvaranju, ni cena na zatvaranju se ne objavljuju.

U slučaju iz stava 1. ovog člana, za naredni berzanski sastanak indikativna cena ostaje nepromenjena.

Metod minimalne cene**Član 84.**

Trgovanje akcijama na vanberzanskom tržištu može se organizovati metodom minimalne cene van BelexFIX, isključivo za akcije koje iznosi na trgovanje Akcijski fond i na njegov zahtev, a pod uslovima utvrđenim ovim Pravilima.

Trgovanje akcijama metodom iz stava 1. ovog člana može se organizovati samo za prvo trgovanje datim akcijama na Berzi.

Minimalnu cenu utvrđuje Akcijski fond slobodno.

Cena po kojoj se zaključuje transakcija primenom metoda minimalne cene naziva se aukcijska cena.

Aukcijska cena predstavlja indikativnu cenu za naredni berzanski sastanak za trgovanje tom akcijom.

Član 85.

Trgovanje metodom minimalne cene organizuje se po zahtevu Akcijskog fonda, odnosno člana Berze koji zastupa Akcijski fond, ukoliko je prijavljena ponuda akcija, objedinjena po ceni i iznosi najmanje 10%, a najviše 15% akcija od ukupnog broja akcija izdavaoca.

Izuzetno od stava 1. ovog člana, na obrazložen zahtev Akcijskog fonda, Direktor Berze može odobriti trgovanje metodom minimalne cene i kada prijavljena ponuda akcija, objedinjena po ceni iznosi manje od 10%, odnosno više od 15%.

Trgovanje akcijama metodom minimalne cene ne može biti zakazano u roku kraćem od 20 dana od dana podnošenja zahteva.

Član 86.

Zahtev iz člana 85. ovih Pravila sadrži podatke o minimalnoj ceni akcija čija se prodaja prijavljuje, količini akcija ponuđenoj na prodaju, kao i uslove učestvovanja naloga kupovine utvrđene i javno objavljene od strane Akcijskog fonda u najmanje jednom dnevnom listu koji se slobodno distribuira u maloprodajnoj mreži na teritoriji cele Republike Srbije u tiražu od najmanje 100.000 primeraka, najmanje 15 dana pre datuma održavanja aukcije.

Sastavni deo Zahteva iz stava 1. ovog člana je obaveštenje Akcijskog fonda o članu Berze koji ga zastupa.

Akcijski fond, je dužan da po javnom objavljivanju uslova iz stava 1. ovog člana, na zakazanoj aukciji, ispostavi nalog prodaje službeniku Berze.

Član 87.

Pod uslovima učestvovanja naloga kupovine u smislu stava 1. člana 86. ovih Pravila, smatraju se javno objavljeni uslovi definisani od strane Akcijskog fonda.

Akcijski fond izdaje podnosiocu naloga kupovine potvrdu o ispunjenosti uslova za učestvovanje u trgovanju u smislu stava 1. ovog člana.

Član 88.

Nalog za trgovanje mora ispunjavati uslov prijavljene i javno objavljene minimalne cene i ponuđene količine akcija.

Član 89.

Kada je zakazana aukcija metodom minimalne cene, na strani ponude učestvuje samo Akcijski Fond, odnosno član Berze koji ga zastupa, a na strani tražnje učestvuju članovi Berze:

- koji su prethodno ispunili uslove utvrđene od strane Akcijskog fonda, i
- koji imaju naloge tražnje sa ispunjenim uslovom minimalne cene i ponuđene količine.

Dokazom o ispunjenosti uslova iz alineje 1. stava 1. ovog člana, smatra se potvrda Akcijskog fonda o ispunjenosti navedenih uslova.

Član 90.

Službenik Berze objavljivanjem minimalne cene i ponuđene količine akcija otvara trgovanje akcijama za koje je zakazana aukcija i prima nalog prodaje i naloge kupovine koji ispunjavaju uslov minimalne cene i ponuđene količine iz naloga prodaje.

Nalozi za trgovanje predaju se neposredno, ličnim uručenjem, službeniku Berze, pri čemu se nalozi kupovine predaju uz potvrdu Akcijskog fonda o ispunjenosti uslova za učestvovanje u trgovanju. Vreme prijema naloga za trgovanje, službenik Berze potvrđuje upisom vremena predaje na nalogu za trgovanje.

U trgovanju akcijama metodom minimalne cene mogu se ispostavljati isključivo limit nalozi, na ponudjenu količinu.

Član 91.

Prijem naloga kupovine iz člana 90. ovih Pravila vrši se u trajanju od 5 (pet) minuta i počinje 5 (pet) minuta pre vremena utvrđenog za održavanje aukcije, u kom periodu se primljeni nalozi kupovine ne objavljuju na tabli ponude i tražnje.

Po isteku vremena iz stava 1. ovog člana, primljeni nalozi kupovine objavljuju se na tabli ponude i tražnje.

Član 92.

U slučaju da je ispostavljen samo jedan nalog kupovine, službenik Berze za aukcijsku cenu proglašava ispostavljenu cenu iz naloga kupovine kojim se nalog prodaje realizuje u celini.

U slučaju da je ispostavljeno više naloga kupovine, službenik Berze objavljuje najvišu cenu tražnje prvog kruga aukcije.

Član 93.

Samo članovi Berze koji su ispostavili naloge kupovine u prvom krugu aukcije, mogu učestvovati u drugom krugu aukcije koji se otvara nakon isteka roka od 5 (pet) minuta od vremena objavljivanja najviše cene tražnje prvog kruga aukcije.

Nalog kupovine sa najvišom cenom u prvom krugu aukcije službenik Berze prenosi u drugi krug aukcije. Nalozi kupovine za drugi krug aukcije ispostavljaju se tokom roka od 5 (pet) minuta koji počinje od vremena objavljivanja najviše cene tražnje u prvom krugu aukcije i traje do vremena otvaranja drugog kruga aukcije.

Za drugi krug aukcije i tokom drugog kruga aukcije, ispostavljaju se nalozi kupovine sa cenom istom ili većom od najviše cene tražnje u prvom krugu aukcije.

Prilikom ispostavljanja naloga kupovine, članovi Berze dužni su da se pridržavaju sledećih pravila uvećavanja cene u odnosu na poslednju postignutu cenu, i to:

- kada je cena u intervalu od 1 do 100 dinara, minimalno uvećanje cene je 1 dinar,
- kada je cena u intervalu od 101 do 1.000 dinara, minimalno uvećanje cene je 5 dinara,
- kada je cena u intervalu od 1.001 do 5.000 dinara, minimalno uvećanje cene je 10 dinara,
- kada je cena u intervalu od 5.001 do 10.000 dinara, minimalno uvećanje cene je 50 dinara,
- kada je cena veća od 10.000 dinara, minimalno uvećanje cene je 100 dinara.

Član 94.

U drugom krugu aukcije, službenik Berze za aukcijsku cenu proglašava poslednju najvišu cenu tražnje, ispostavljenu nalogom kupovine kojim se nalog prodaje realizuje u celini, a koja se nije promenila ni nakon trećeg poziva službenika Berze za ispostavljanje novih naloga kupovine po višoj ceni.

Poziv službenika Berze članovima Berze na ispostavljanje novih naloga, vrši se u vremenskim razmacima od 2 (dve) minute.

Ukoliko i nakon trećeg poziva službenika Berze iz stava 2. ovog člana, dva ili više naloga kupovine imaju istu najvišu cenu tražnje, službenik Berze za aukcijsku cenu proglašava cenu iz prvoispostavljenog naloga kupovine kojim se nalog prodaje realizuje u celini.

Član 95.

Postupak aukcije u drugom krugu nije vremenski ograničen.

Član 96.

Ako se na zakazanoj aukciji ne ispostave nalozi kupovine koji ispunjavaju uslov minimalne cene i ponuđene količine, ne utvrđuje se aukcijska cena.

U slučaju iz stava 1. ovog člana, aukcija metodom minimalne cene može se još jednom zakazati s tim što ista ne može biti zakazana u roku kraćem od 20 dana od dana podnošenja novog zahteva za zakazivanje aukcije.

Zahtev za zakazivanje nove aukcije iz stava 2. ovog člana, može se podneti najkasnije u roku od 8 dana od dana održavanja aukcije u smislu stava 1. ovog člana.

Ukoliko se u roku iz stava 3. ovog člana, ne podnese zahtev za zakazivanje nove aukcije, ili ako se na zakazanoj aukciji ne utvrdi aukcijska cena trgovanje datim akcijama organizuje se odlukom Direktora Berze u skladu sa članom 25. ovih Pravila.

Akcijski fond može ponovo podneti zahtev za zakazivanje trgovanja metodom minimalne cene pod uslovima i na način utvrđen ovim Pravilima, najranije po proteku roka od 2 meseca od dana poslednjeg trgovanja akcijama

izdavaoca organizovanog metodom minimalne cene, a pod uslovom da u datom roku nije bilo zaključenih transakcija akcijama koje su predmet zahteva.

Blok trgovanje

Član 97.

Blok trgovanje predstavlja blok transakciju čiji je predmet hartija od vrednosti kojom se trguje na berzanskom ili na vanberzanskom tržištu.

Blok transakcija je transakcija dogovorena van berzanskog sastanka na kome se trguje metodom preovlađujuće cene ili metodom kontinuiranog trgovanja, u bilateralnom odnosu jednog kupca i jednog prodavca.

Sve hartije od vrednosti i finansijski instrumenti kojima se trguje u okviru berzanskog i vanberzanskog trgovanja, osim fjučersa i opcija, mogu biti predmet blok transakcije.

Član 98.

Blok transakcija može biti zaključena samo u toku trajanja berzanskog sastanka ukoliko trgovanje hartijom od vrednosti ili finansijskim instrumentom koji je predmet blok transakcije nije privremeno obustavljeno ili ukoliko data hartija od vrednosti ili finansijski instrument nije predmet specijalnog izveštaja u smislu ovih Pravila.

Izuzetno od stava 1. ovog člana, Direktor Berze na predlog berzanskog kontrolora, može odobriti zaključenje blok transakcije hartijom od vrednosti, odnosno finansijskim instrumentom koji je predmet specijalnog izveštaja ukoliko strane u blok transakciji (član Berze i klijent i sa njima povezana lica u smislu zakona i ovih Pravila) nisu lica čije su aktivnosti sadržane u datom specijalnom izveštaju.

Dokaz o ispunjenosti uslova u smislu stava 2. ovog člana je izjava člana Berze, podnosioca naloga za blok trgovanje.

Direktor Berze, na obrazloženi predlog berzanskog kontrolora, vodeći računa o okolnostima na osnovu kojih je izradjen dati specijalni izveštaji, donosi odluku o prestanku zabrane zaključivanja blok transakcija datom hartijom od vrednosti, odnosno finansijskim instrumentom.

Član 99.

Ukoliko je predmet blok transakcije hartija od vrednosti kojom se trguje metodom preovlađujuće cene, blok transakcija može biti zaključena ako su kumulativno ispunjeni uslovi da:

- 1) najmanje jedan član Berze podnosi u isto vreme nalog kupovine i nalog prodaje za istovetnu hartiju od vrednosti, u istovetnoj količini, po istovetnoj ceni i sa istovetnim datumom saldiranja,
- 2) količina hartija od vrednosti iz blok transakcije jednaka je najmanje zbiru trgovane količine datom hartijom od vrednosti na poslednja tri berzanska

sastanka, a najmanje 3(tri) % od ukupno emitovanog broja datih hartija od vrednosti, izuzimajući trgovanu količinu na berzanskom sastanku na dan zaključenja blok transakcije,

- 3) najviše odstupanje cene hartije od vrednosti iz blok transakcije u odnosu na prosečnu ponderisanu cenu zaključenju na prethodna tri berzanska sastanka (izuzimajući berzanski sastanak na dan kada se zaključuje blok transakcija), je do 10%, osim u slučaju kada je količina hartija od vrednosti u blok transakciji najmanje 20% od ukupnog broja izdatih hartija od vrednosti iste vrste i klase predmetnog izdavaoca, kada je dozvoljena razlika cena do 20%.

Ukoliko je predmet blok transakcije hartija od vrednosti kojom se trguje metodom kontinuiranog trgovanja, blok transakcija može biti zaključena ako su kumulativno ispunjeni uslovi da:

- 1) najmanje jedan član Berze podnosi u isto vreme nalog kupovine i nalog prodaje za istovetnu hartiju od vrednosti, u istovetnoj količini, po istovetnoj ceni i sa istovetnim datumom saldiranja;
- 2) vrednost blok transakcije čiji je predmet hartija od vrednosti kojom se trguje metodom kontinuiranog trgovanja, alternativno najmanje:
  - a. 200 miliona dinara, ukoliko je predmet blok transakcije akcija, ili
  - b. 10 miliona dinara, ukoliko je predmet blok transakcije dužnička hartija od vrednosti, ili
  - c. 10% od ukupno izdatog broja hartija od vrednosti iste vrste i iste klase, izdate od strane predmetnog izdavaoca;
- 3) najviše odstupanje cene hartije od vrednosti iz blok transakcije u odnosu na cenu na zatvaranju na prethodnom berzanskom sastanku je do 3%, osim u slučaju kada je količina hartija od vrednosti u blok transakciji najmanje 10% od ukupnog broja izdatih hartija od vrednosti iste vrste i klase predmetnog izdavaoca, kada je dozvoljena razlika cena do 5%;
- 4) količinu hartija od vrednosti iz blok transakcije nije moguće kupiti, odnosno prodati po ceni iz blok transakcije u toku trajanja berzanskog sastanka za vreme kojeg se dostavlja Berzi na odobrenje i registraciju

Upravni odbor Berze može doneti odluku o promeni uslova za zaključivanje blok transakcija.

Član 100.

Broker prodavca inicira blok transakciju u BelexFIX unoseći u nalog za blok trgovanje sve elemente transakcije, osim podataka o kupcu i isti upućuje brokeru kupca na konfirmaciju.

Konfirmacijom blok transakcije od strane brokera kupca smatra se unos zahtevanih podataka o kupcu i dostavljanje tako konfirmirane blok transakcije Berzi u roku od 15 minuta od trenutka kada je broker prodavca uputio brokeru kupca blok transakciju na konfirmaciju.

Konfirmacija blok transakcije od strane brokera kupca mora biti izvršena na istom berzanskom sastanku na kojem je broker prodavca inicirao blok transakciju, a najkasnije do vremena utvrđenog kalendarom berzanskih sastanaka.

U skladu sa odredbama ovih Pravila i drugih akata Berze, službenik Berze ovlašćen od strane Direktora Berze, odobrava, odnosno, ne odobrava blok transakciju u roku od 60 minuta od vremena kada je Berzi dostavljena konfirmirana blok transakcija od strane brokera kupca.

Ukoliko službenik Berze iz stava 4. ovog člana, odobri blok trgovanje, zaključuje se blok transakcija i izrađuje zaključnica u formi i na način utvrđen ovim Pravilima.

Zaključene blok transakcije posebno se objavljuju i obeležavaju posebnom oznakom.

Član 101.

Cene i obim prometa iz odobrenih blok transakcija ne utiču na cene i obim prometa ostvarene u trgovanju hartijama od vrednosti na berzanskom sastanku, niti utiču na vrednost indeksa u koji su date hartije od vrednosti uključene.

Podaci koji se odnose na blok trgovanje predstavljaju poseban deo izveštaja Berze.

Trgovina derivatima i drugim finansijskim instrumentima

Član 102.

Trgovina derivatima organizuje se u BelexFIX na berzanskom sastanku.

Član 103.

Derivati su, u skladu sa Zakonom, finansijski instrumenti čija vrednost zavisi od cene predmeta ugovora, čiji su vrsta, količina, kvalitet i druga svojstva standardizovani.

Predmet ugovora iz stava 1. ovog člana, mogu biti akcije, obveznice, strane valute, određena vrsta robe, berzanski indeksi i drugo.

Derivati mogu biti:

1. finansijski, i
2. robni.

Član 104.

Finansijski derivati kojima se trguje na Berzi su:

- a) fjučersi i
- b) opcije

Odredbe ovih Pravila koje se odnose na finansijske derivate, shodno se primenjuju i na trgovinu drugim finansijskim instrumentima, kao i varantima, robnim derivatima i drugim vlasničkim pravima čija je tržišna cena izvedena, direktno ili indirektno, iz cena hartija od vrednosti, cena sa deviznog tržišta ili tržišta kamatnih stopa.

Član 105.

Upravni odbor Berze utvrđuje elemente standarda finansijskih derivata i drugih finansijskih instrumenata, kao i standardizovana prava i obaveze ugovornih strana, prvi i poslednji trgovački dan, kao i način kliringa i saldiranja obaveza iz zaključenih transakcija finansijskim derivatom.

Član 106.

Standard finansijskog derivata, odnosno drugog finansijskog instrumenta sadrži naročito:

- naziv,
- predmet, odnosno podlogu
- datum/e dospeća, odnosno isporuke, ukoliko postoji
- jedinicu kotacije,
- minimalni cenovni inkrement (tick),
- vrednost minimalnog cenovnog inkrementa (tick size), ukoliko postoji
- prvi i poslednji dan trgovanja,
- metod utvrđivanja dnevne cene za saldiranje (settlement price), ukoliko postoji
- metod utvrđivanja cene izvršenja (exercise price), ukoliko postoji
- metod isporuke predmeta, odnosno podloge, ukoliko postoji.

Član 107.

Finansijskim derivatima i drugim finansijskim instrumentima se trguje metodom kontinuiranog trgovanja.

Odluka o početku i kraju berzanskog sastanka za trgovanje finansijskim derivatima i drugim finansijskim instrumentima, javno se objavljuje na internet stranici Berze.

Odluku iz stava 2. ovog člana donosi Direktor Berze ili lica koje on ovlasti.

Član 108.

Upravni odbor Berze, posebnim rešenjem, može dozvoliti trgovanje na tržištu derivata samo onom članu Berze koji je ispunio uslove utvrdjene posebnom odlukom Upravnog odbora.

Član 109.

Upravni odbor Berze može utvrditi i dodatne, organizacione i finansijske uslove za članove Berze koji posluju na tržištu derivata.

Upravni odbor Berze propisuje i javno objavljuje pravila o proceduri u vanrednim slučajevima u trgovanju derivatima i drugim finansijskim instrumentima.

U donošenju odluke iz stava 2. ovog člana, Upravni odbor Berze se rukovodi sigurnošću trgovanja i interesima učesnika u trgovanju.

Član 110.

Na sve što u trgovanju derivatima i drugim finansijskim instrumentima nije na poseban način utvrđeno ovim Pravilima, shodno se primenju odredbe ovih Pravila koje se odnose na trgovanje hartijama od vrednosti.

Fjučersi**Član 111.**

U skladu sa ovim Pravilima, fjučerski je ugovor zaključen na Berzi između prodavca fjučersa i kupca fjučersa, pod uslovima koje je Berza utvrdila u standardima fjučersa, u kojem ugovorne strane utvrđuju vrednost predmeta ugovora, ili cenu fjučerskog ugovora.

Isporuka predmeta fjučersa vrši se u gotovini, osim ukoliko standardima derivata nije drugačije utvrđeno.

Član 112.

Berzanski kontrolor će za određenog člana Berze suspendovati prihvatanje naloga za trgovanje fjučersima u slučaju da član Berze prestane da ispunjava uslove utvrdjene odlukom Upravnog odbora iz člana 108. ovih Pravila.

Opcije**Član 113.**

Cena utvrđena u opciji naziva se izvršna cena opcije.

U skladu sa ovim Pravilima, opcijski ugovor (u daljem tekstu: opcija) je pravo kupca opcije naspram prodavca opcije da:

- a) zahteva od prodavca opcije da na utvrđeni datum isporuči (proda) predmet opcije (osnovni predmet) po izvršnoj ceni opcije (call-opcija sa isporukom predmeta opcije - osnovnog predmeta), ili
- b) zahteva od prodavca opcije da na utvrđeni datum primi isporuku (kupi) predmeta opcije (osnovnog predmeta) po izvršnoj ceni opcije (put-opcija sa isporukom predmeta opcije - osnovnog predmeta), ili
- c) zahteva od prodavca opcije da na utvrđeni datum isplati (prema uslovima trgovine) razliku između tržišne cene predmeta opcije - osnovnog predmeta i izvršne cene opcije (call-opcija sa gotovinskom isplatom), ili
- d) zahteva od prodavca opcije da na utvrđeni datum isplati (prema uslovima trgovine) razliku između izvršne cene opcije i tržišne cene predmeta opcije - osnovnog predmeta (put-opcija sa gotovinskom isplatom).

Član 114.

Berzanski kontrolor će za određenog člana Berze suspendovati prihvatanje naloga za trgovanje opcijama u slučaju da član Berze prestane da ispunjava uslove utvrdjene odlukom Upravnog odbora iz člana 108. ovih Pravila.

Varanti**Član 115.**

U skladu sa ovim Pravilima, varant je pravo koje ima kupac varanta u odnosu na izdavaoca varanta da:

2. zahteva od izdavaoca varanta da mu proda buduće emisije akcija po unapred utvrđenoj ceni (varant sa upisom), ili
3. zahteva od izdavaoca isplatu na utvrđeni datum razlike između tržišne cene predmeta varanta - osnovnog predmeta i izvršne cene varanta (call varant).

Cena varanta naziva se izvršna cena varanta.

Član 116.

Izdavalac varanta dužan je da dostavi zahtev za trgovanje. Na sadržinu zahteva za trgovanje i dokumentaciju koja se podnosi uz zahtev, shodno se primenjuju odredbe ovih Pravila i Pravilnika o listingu i kotaciji koje regulišu prijem, odnosno uključenje hartija od vrednosti na tržišta Berze.

Pored dokumentacije u smislu stava 1. ovog člana, izdavalac varanta uz zahtev dostavlja i dodatne podatke:

- podatke o izdavaocu, uključujući bez ograničenja, podatke vezane za njegovu finansijsko stanje;
- podatke o izdatim hartijama od vrednosti;
- opis osnovnog predmeta;
- datum isteka prava;
- pravila obezbeđenja isporuke od strane izdavaoca;
- glavne faktore rizika;
- druge podatke koje odlukom odredi Upravni odbor Berze.

Odlukom Upravnog odbora Berze bliže se utvrđuju elementi zahteva za trgovanje i dodatnih informacija u smislu stava 1. i 2. ovog člana.

Upravni odbor Berze odobrava trgovanje varantima na predlog Direktora Berze.

Transakcije**Član 117.**

Transakcija može biti zaključena samo na osnovu ispostavljenih naloga za trgovanje članova Berze.

Izuzetno od stava 1. ovog člana, transakcija može biti zaključena i na osnovu naloga za trgovanje koji je ispostavilo ovlašćeno lice Centralnog registra, u svoje ime, a za račun člana Berze koji je istovremeno član Centralnog registra, a u skladu sa pravilima Centralnog registra.

Republika Srbija i Narodna banka Srbije mogu ispostavljati naloge za trgovanje, neposredno, preko svog ovlašćenog brokera kome je Upravni odbor Berze izdao dozvolu za trgovanje pod uslovima i na način utvrđenim Statutom Berze za izdavanje dozvole za trgovanje brokeru člana Berze.

Član 118.

Transakcija se zaključuje na osnovu ispostavljenog naloga za trgovanje u BelexFIX, koji se u skladu sa pravilima određene metode trgovanja realizuje u celosti ili delimično, uparivanjem sa odgovarajućim nalogom suprotnim po vrsti transakcije, istog ili drugog člana Berze.

Predmet transakcije iz stava 1. ovog člana je hartija od vrednosti navedena u nalogu za trgovanje, u količini koja je realizovana.

Cena hartije od vrednosti koja je predmet transakcije iz stava 1. ovog člana, a kojima se trguje metodom kontinuiranog trgovanja, jeste cena navedena u nalogu za trgovanje koji je ranije ispostavljen.

Član 119.

Transakcija je zaključena u trenutku kada je u skladu sa ovim Pravilima realizovana celokupna količina ili deo količine iz pojedinačnog naloga za trgovanje ispostavljenog u BelexFIX.

Na osnovu zaključene transakcije iz stava 1. ovog člana, formira se zaključnica.

Za sve transakcije zaključene na Berzi (po nalogima za trgovanje ispostavljenih u BelexFIX ili van BelexFIX, u skladu sa pravilima metode trgovanja), izrađuje se zaključnica u elektronskoj formi i koja se u toj formi dostavlja Centralnom registru i članu Berze koji je transakciju zaključio.

Za transakcije zaključene u trgovanju akcijama po metodi minimalna cena, na obrazloženi zahtev članova Berze – učesnika u transakciji, Direktor Berze izdaje potvrdu o podacima zaključene transakcije.

Član 120.

Elemente zaključnica, propisuje Upravni odbor Berze.

Član 121.

Sve transakcije zaključene u BelexFIX smatraju se konačnim, bez dodatnih potvrda članova Berze koji su ih zaključili.

Član 122.

Storniranje transakcije u trgovanju hartijama od vrednosti dozvoljeno je samo ukoliko je predmetna transakcija zaključena u fazi kontinuiranog trgovanja kod metoda kontinuirane trgovine, osim ukoliko cena i količina iz predmetne transakcije ne utiču na tok trgovanja i utvrđenu cenu na zatvaranju, odnosno ukoliko je zaključena iz razloga očigledne tehničke greške koja se sa sigurnošću može utvrditi pregledom knjige naloga i druge relevantne dokumentacije člana Berze koji je podneo zahtev za storniranje transakcije.

Tehničkom greškom smatra se greška nastala:

- propustom da se unese cifra iz autentičnog numeričkog podatka,
- ponovljenim unosom neke od cifara iz autentičnog numeričkog podatka,
- permutovanim redosledom cifara iz autentičnog numeričkog podatka.

Zahtev za storniranje transakcije, član Berze može uz obrazloženje, dostaviti berzanskom kontroloru u pisanom obliku u roku od 30 minuta od trenutka zaključenja transakcije, ali najkasnije 15 minuta nakon zatvaranja trgovanja na tržištu Berze na kojem je zaključena predmetna transakcija.

Odluku o storniranju transakcija donosi Direktor Berze ili lice koje on ovlasti, na osnovu obrazloženog predloga berzanskog kontrolora.

Blok transakcija, kao i transakcija zaključena u trgovanju metodom minimalna cena ne može se stornirati.

Član 123.

Pod okolnostima koje proceni nužnim kako bi se održalo pravedno i uredno odvijanje tržišnih aktivnosti, kao i zaštita investitora i javnog interesa, berzanski kontrolor može stornirati bilo koju transakciju zaključenu u trgovanju,

pod pretpostavkom da su jedan ili više elemenata transakcije, kao što su cena ili količina hartija od vrednosti u transakciji očigledno pogrešni ili ukazuju na manipulisanje tržištem.

Berzanski kontrolor može stornirati naloge za trgovanje članova Berze u slučaju greške u funkcionisanju BelexFIX ili neke druge tehničke greške u BelexFIX.

Berzanski kontrolor može stornirati i one naloge za trgovanje članova Berze koji su u suprotnosti sa ovim Pravilima i drugim aktima Berze.

Berzanski kontrolor će o storniranim transakcijama ili nalogima za trgovanje bez odlaganja obavestiti strane u transakciji, odnosno članove Berze čiji su nalozi za trgovanje stornirani.

Po završetku berzanskog sastanka, berzanski kontrolor podnosi direktoru sektora Berze za poslove trgovanja obrazloženi pisani izveštaj o storniranim transakcijama.

Član 124.

Zaključene transakcije mogu se stornirati u skladu sa ovim Pravilima, isključivo do njihovog dostavljanja Centralnom registru.

Član 125.

Za svakog člana Berze koji je zaključio transakciju u BelexFIX, Berza će obezbediti pregled svih transakcija koje je taj član zaključio.

Ukoliko se pregled zaključenih transakcija iz stava 1. ovog člana ne podudara sa evidencijom člana Berze o zaključenim transakcijama, član Berze mora bez odlaganja, a najkasnije do početka narednog berzanskog sastanka, o tome u pisanom obliku da obavesti berzanskog kontrolora.

U slučaju da se sa sigurnošću ne može utvrditi razlog neslaganja podataka iz evidencije člana Berze i same Berze, što uključuje i upoređivanje podataka kod kojih postoji neslaganje sa podacima iz evidencije članova Berze koji su na suprotnoj strani zaključili te transakcije, merodavna je evidencija zaključenih transakcija koju vodi Berza.

Član 126.

Prilikom instalacije korisničkog dela BelexFIX, generiše se i jedinstveni identifikacioni kod (sertifikat) kojim se član Berze identifikuje u komunikaciji sa Berzom.

Transakcije u kojima je identifikovan određen član Berze smatraju se transakcijama tog člana koji ih je dužan izvršiti.

Član 127.

Sve zaključnice u elektronskoj formi, po završetku berzanskog sastanka, elektronski se dostavljaju Centralnom registru.

Član 128.

U postupku kliringa i saldiranja transakcija zaključenih na Berzi u okviru berzanske, odnosno vanberzanske trgovine hartijama od vrednosti, članovi Berze dužni su da u svemu postupaju u skladu sa Zakonom i pravilima Centralnog registra.

Član 129.

Po realizaciji naloga za trgovanje, član Berze dužan je da odmah, a najkasnije narednog radnog dana, obavesti klijenta o svim detaljima zaključene transakcije, u skladu sa Zakonom i ovim Pravilima.

Evidencija trgovine obavljene van Berze

Član 130.

Trgovina dužničkim hartijama od vrednosti obavljena van Berze, a kojima se trguje na Berzi u okviru berzanskog ili vanberzanskog tržišta, obavlja se na način i pod uslovima utvrđenim Zakonom.

Član 131.

Lica utvrđena Zakonom i podzakonskim aktom Komisije za hartije od vrednosti obaveštavaju Berzu o obavljenom trgovanju iz člana 130. ovih Pravila u roku i u obimu utvrđenom podzakonskim aktom Komisije za hartije od vrednosti.

Obavezu iz stava 1. ovog člana prodavac dužničkih hartija od vrednosti realizuje preko člana Berze.

Obaveštenje iz stava 1. ovog člana, dostavlja se Berzi putem elektronske pošte, na internet adresu evidencija@belex.rs, odnosno na drugi način utvrđen odlukom direktora Berze.

Izuzetno od stava 3. ovog člana, ukoliko postoji problem u prijemu elektronske pošte od strane Berze, odnosno prijemu obaveštenja na način utvrđen odlukom direktora Berze, pisano obaveštenje dostavlja se neposredno ili putem telefaksa.

Berza i Centralni registar pisanim sporazumom mogu dogovoriti i drugačije načine dostavljanja obaveštenja iz stava 1. ovog člana.

Član 132.

Po završetku berzanskog sastanka, Berza na svojoj internet stranici objavljuje podatke iz obaveštenja primljenih u smislu člana 131. ovih Pravila o vrsti, klasi, CFI kodu, ISIN broju i broju (količini) dužničkih hartija od vrednosti kojima se trgovalo van organizovanog tržišta i datumu trgovanja,

Podaci iz stava 1. ovog člana su putem internet stranice Berze javno dostupni svim zainteresovanim licima.

Član 133.

Berza vodi evidenciju trgovine dužničkim hartijama od vrednosti obavljenoj van Berze, koja sadrži podatke iz primljenih obaveštenja propisane podzakonskim aktom Komisije za hartije od vrednosti.

Posebni uslovi za obavljanje transakcija

Član 134.

Sledećim licima je zabranjeno, osim na Berzi, trgovati ili učestvovati u trgovini hartijama od vrednosti koje su predmet trgovanja na berzanskom i vanberzanskom tržištu Berze:

1. članovima Berze,
2. članovima uprave lica iz tačke 1. ovog stava,

3. zaposlenim licima kod lica iz tačke 1. ovog stava koja imaju status brokera člana Berze,
4. pravnim licima u kojima lice iz tačke 1. ovog stava direktno ili indirektno raspolaže sa više od 20% vlasničkog učešća,
5. pravnim licima koja se sa licem iz tačke 1. ovog stava nalaze u odnosu povezanosti u smislu odredbi zakona kojim se uređuju privredna društva,
6. članovima uprave lica iz tačke 5. ovog stava.

Izuzetno, kada je to izričito dopušteno Zakonom i ovim Pravilima, lica iz stava 1. ovog člana mogu trgovati ili učestvovati u trgovini van Berze hartijama od vrednosti koje su predmet trgovanja na berzanskom i vanberzanskom tržištu Berze.

Član 135.

Kada je dopušteno obavljati transakcije van Berze, članovi Berze su dužni da preduzmu sve mere kako bi transakcije obavljali na Berzi.

Hartijama od vrednosti kojima se trguje na Berzi smatraju se sve hartije od vrednosti kojima se trguje u okviru berzanske i vanberzanske trgovine.

Privremena obustava trgovanja

Član 136.

Berza može privremeno obustaviti trgovanje svim ili određenim hartijama od vrednosti sa vanberzanskog tržišta:

- 1) ukoliko to zahteva izdavalac - pod uslovom da izdavalac u svom zahtevu detaljno i na adekvatan način objasni razloge zbog kojih zahteva privremenu obustavu, kao što je značajniji poremećaj u poslovanju izdavaoca nastao usled okolnosti na koje izdavalac nije mogao da utiče. U zahtevu, izdavalac je obavezan da navede i rok u kome se realno može očekivati ispunjavanje uslova za nastavak trgovanja, a u skladu sa odlukom skupštine izdavaoca koja je sastavni deo zahteva izdavaoca;
- 2) po zahtevu akcionara ili trećih lica - pod uslovom da podnosilac zahteva detaljno i na adekvatan način obrazloži opravdanost razloga za podnošenje zahteva sa odgovarajućim dokazima i predlogom roka trajanja privremene obustave;
- 3) to zahteva izdavalac u slučaju donošenja odluke o statusnoj promeni ili promeni pravne forme i prelaska iz otvorenog u zatvoreno akcionarsko društvo, u skladu sa zakonom kojim se uređuju privredna društva, u kom slučaju uz zahtev podnosi izveštaj o bitnom događaju i odluku skupštine o usvojenjima i odluku skupštine o usvojenjima i odluku skupštine o usvojenjima i odluku skupštine o usvojenjima, sa dokazom da je skupštinska odluka doneta uz poštovanje prava nesaglasnih akcionara u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, a što podrazumeva: poziv za sednicu skupštine izdavaoca koji sadrži i obaveštenje akcionarima da imaju pravo na nesaglasnost za donošenje date odluke skupštine (a koji je objavljen u dnevnom listu koji se prodaje na teritoriji cele Republike Srbije) i zapisnik sa sednice skupštine koji sadrži podatak da li su se akcionari izjasnili kao nesaglasni, odnosno

- izjavu predsedavajućeg skupštine o ovom pitanju;
- 4) u slučaju zamene postojećih akcija izdavaoca saglasno Rešenju Komisije za hartije od vrednosti o davanju odobrenja izdavaocu za izdavanje akcija bez javne ponude;
- 5) ukoliko trgovanje hartijom od vrednosti izaziva ili može izazvati poremećaj na tržištu;
- 6) ukoliko se to smatra neophodnim da bi se zaštitili interesi i sigurnost učesnika u trgovanju;
- 7) ukoliko to rešenjem zahteva Komisija za hartije od vrednosti,
- 8) u drugim slučajevima utvrđenim ovim Pravilima;

U slučaju iz stava 1. tačke 1. i 2. ovog člana, Berza od podnosioca zahteva može tražiti dostavljanje dodatne dokumentacije i dokaza kojim se potvrđuju navodi zahteva. Podnosilac zahteva uz zahtev dostavlja i dokaz o uplaćenju naknadi utvrđenoj Tarifnikom Berze. U slučaju da podnosilac zahteva ne postupi po zahtevu Berze, smatra se da je odustao od svog zahteva.

Trgovina određenom hartijom od vrednosti privremeno se obustavlja naročito u sledećim slučajevima:

- 1) zbog radnje koja ukazuje na manipulativnu aktivnost;
- 2) onemogućavanja prenosa vlasništva nad hartijom od vrednosti;
- 3) nastanka drugih okolnosti koje mogu dovesti do:
  1. ugrožavanja uslova za trgovanje svim ili pojedinim hartijama od vrednosti,
  2. štete za članove Berze, kupce i prodavce hartija od vrednosti i samu Berzu,
  3. narušavanja poverenja u trgovinu hartijama od vrednosti;
- 4) utvrđivanja netačnosti ili neusaglašenosti u podacima i dokumentaciji dostavljenoj Berzi, sa podacima iz Centralnog registra hartija od vrednosti, odnosno Komisije za hartije od vrednosti, a koji obuhvataju podatke o CFI kodu i ISIN broju hartije od vrednosti, kao i podatke o broju (količini) izdatih hartija od vrednosti,
- 5) u slučajevima naknadnom kontrolom utvrđenih nepravilnosti.

Članovi Berze su dužni da po saznanju o nastanku činjenica ili okolnosti iz stava 1. i 3. ovog člana, o istima odmah obaveste Berzu.

Član 137.

O privremenoj obustavi trgovanja hartijama od vrednosti sa vanberzanskog tržišta, odlučuje Direktor Berze, na predlog berzanskog kontrolora, odnosno na zahtev izdavaoca, zahtev akcionara ili trećih lica ili Komisije za hartije od vrednosti.

Privremena obustava trgovanja hartijama od vrednosti sa vanberzanskog tržišta traje do sticanja uslova za nastavak trgovine, a najduže šest meseci od dana donošenja rešenja Berze o privremenoj obustavi trgovine.

Po ispunjenju uslova za nastavak trgovanja, rešenje o prestanku privremene obustave trgovanja hartijama od vrednosti sa vanberzanskog tržišta, donosi Direktor Berze.

Ukoliko je rešenjem o privremenoj obustavi izdavaocu naloženo dostavljanje dokaza i dokumentacije na osnovu koje se može sagledati ispunjenost uslova za nastavak trgovanja, a izdavalac u utvrđenom roku ne dostavi istu, Berza donosi rešenje o prestanku privremene obustave trgovanja akcijama izdavaoca i nastavku trgovanja akcijama sa oznakom «BP» (bez prospekta).

Dokazi i dokumentacija iz stava 4. odnose se na obaveze izrade i inoviranja prospekta te obaveze izveštavanja koje izdavalac ima kao javno društvo, a u skladu sa Zakonom, podzakonskim aktima Komisije za hartije od vrednosti i aktima Berze.

Na brisanje oznake „BP“ u smislu stava 4. ovog člana shodno se primenjuje odredba člana 32. ovih Pravila.

Član 138.

Po urednom i potpunom zahtevu za privremenu obustavu trgovanja može se doneti:

1. rešenje o odbijanju zahteva u slučaju da nisu ispunjeni uslovi za privremenu obustavu u smislu odredbi ovih Pravila;
2. rešenje o privremenoj obustavi trgovanja.

Rešenjem o privremenoj obustavi trgovanja, Berza naročito određuje vreme trajanja privremene obustave trgovanja i postupanje sa nalogima za trgovanje unetim u BelexFIX, u smislu da:

1. poništava sve naloge za trgovanje hartijom od vrednosti za koju je trgovanje privremeno obustavljeno, a koji su već uneti u BelexFIX, ili
2. utvrđuje rok do koga su članovi Berze dužni da sami povuku svoje naloge za trgovanje, ili
3. utvrđuje mirovanje naloga za trgovanje do dana prestanka privremene obustave trgovanja.

U slučaju iz stava 2. ovog člana, članovi Berze čiji nalozi za trgovanje miruju u BelexFIX, dužni su da primljene naloge klijenata za povlačenje naloga za trgovanje ispostavljene u BelexFIX, dostave berzanskom kontroloru najkasnije sledećeg radnog dana do 11 sati od dana prijema datog naloga, radi njihovog poništavanja u BelexFIX.

Protiv akta iz stava 1. ovog člana može se izjaviti žalba Upravnom odboru Berze u roku od 8 (osam) dana od dana prijema, a žalba ne odlaže izvršenje tog akta. Rešenje Upravnog odbora Berze je konačno.

Isključenje hartija od vrednosti sa vanberzanskog tržišta Berze

Član 139.

Berza isključuje sa vanberzanskog tržišta hartije od vrednosti određenog izdavaoca ako:

- 1) hartijama od vrednosti istekne rok dospeća ili hartija od vrednosti prestane da ispunjava prethodne zakonske uslove;
- 2) hartije od vrednosti budu povučene ili poništene izuzev kada se povlačenje ili poništaj vrši radi ukрупnjavanja, odnosno usitnjavanja broja ukupno izdatih akcija iste klase promenom njihove nominalne vrednosti;

- 3) je nad pravnim licem koje je izdalo hartije od vrednosti otvoren postupak stečaja ili likvidacije;
- 4) izdavalac podnese zahtev za uključenje na drugo organizovano tržište u Republici Srbiji;
- 5) to zahteva izdavalac u slučaju statusne promene, promene pravne forme i prelaska iz otvorenog u zatvoreno akcionarsko društvo, u skladu sa zakonom kojim se uređuju privredna društva, u kom slučaju uz zahtev podnosi odgovarajući dokaz Agencije za privredne registre i Centralnog registra o sprovedenoj datoj promeni, izuzev u slučajevima kada Berza iste već poseduje, odnosno kada su isti javno dostupni na internet stranicama Agencije za privredne registre i Centralnog registra;
- 6) Komisija za hartije od vrednosti proceni da je to potrebno radi zaštite investitora, odnosno organizovanog tržišta.

Berza može isključiti hartije od vrednosti sa vanberzanskog tržišta ako izdavalac podnese Berzi zahtev za isključenje sa vanberzanskog tržišta pod uslovom da izdavalac u svom zahtevu detaljno i na adekvatan način objasni razloge zbog kojih zahteva isključenje sa vanberzanskog tržišta.

Uz zahtev iz stava 2. ovog člana, izdavalac je obavezan da Berzi dostavi:

- 1) odluku skupštine izdavaoca;
- 2) dokaz da je skupštinska odluka iz tačke 1. ovog stava doneta uz poštovanje prava nesaglasnih akcionara u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, a što podrazumeva: poziv za sednicu skupštine izdavaoca koji sadrži i obaveštenje akcionarima da imaju pravo na nesaglasnost za donošenje date odluke skupštine (a koji je objavljen u dnevnom listu koji se prodaje na teritoriji cele Republike Srbije) i zapisnik sa sednice skupštine koji sadrži podatak da li su se akcionari izjasnili kao nesaglasni, odnosno izjavu predsedavajućeg skupštine o ovom pitanju;
- 3) druga dokumentacija i dokazi kojom se potvrđuju navodi zahteva a čije dostavljanje zahteva Berza. U slučaju da podnosioc zahteva ne postupi po zahtevu Berze, smatra se da je odustao od svog zahteva.
- 4) dokaz o uplaćenju naknadi utvrdjene Tarifnikom Berze.

O isključenju hartija od vrednosti sa vanberzanskog tržišta, odlučuje Direktor Berze, na predlog berzanskog kontrolora, odnosno na zahtev izdavaoca ili odluke Komisije za hartije od vrednosti.

Član 140.

Po urednom i potpunom zahtevu za isključenje hartija od vrednosti može se doneti:

1. rešenje o odbijanju zahteva u slučaju da nisu ispunjeni uslovi za isključenje u smislu odredbi ovih Pravila;
2. rešenje o isključenju hartija od vrednosti.

Protiv akta iz stava 1. ovog člana može se izjaviti žalba Upravnom odboru Berze u roku od 8 (osam) dana od dana prijema, a žalba ne odlaže izvršenje tog akta. Rešenje Upravnog odbora Berze je konačno.

VII NAČELA ETIČKOG KODEKSA

Član 141.

Radi obezbeđivanja pravičnog i efikasnog funkcionisanja tržišta hartija od vrednosti, članovi Berze u svom poslovanju dužni su da se pridržavaju zakonom i podzakonskim aktima propisanih pravila sigurnog i dobrog poslovanja i poštuju načela etičkog kodeksa:

1. Načelo zakonitosti

Članovi Berze su dužni da svoje poslovanje organizuju i obavljaju uz poštovanje svih zakonskih i podzakonskih propisa i akata Berze. Ovo načelo obuhvata i zabranu obavljanja poslova kojima se zloupotrebljavaju povlašćene informacije;

2. Načelo dužne pažnje

U svom radu sa klijentima članovi Berze dužni su da posluju sa dužnom pažnjom i pravilima profesije. Ovo načelo naročito obuhvata poslovanje sa klijentima na bazi pune informisanosti o samom klijentu, kao i pružanje klijentu svih informacija neophodnih za donošenje investicione odluke na bazi pune informisanosti, uz sagledavanje i poštovanje nivoa informisanosti i znanja klijenata;

3. Načelo pouzdanosti, poštenja i fer odnosa

Članovi Berze dužni su da svoje poslovanje obavljaju uz obezbeđenje odgovarajućeg stepena pouzdanosti i integriteta i da kontakte sa javnošću, klijentima, zaposlenima i drugim članovima Berze obavljaju na način koji obezbeđuje pošteno i fer poslovanje. Ovo načelo naročito obuhvata poštovanje prioriteta klijentovih interesa, zaštitu imovine klijenta, pružanje kompletnih i blagovremenih informacija kao i obaveštavanje klijenta o svim realnim i mogućim konfliktima interesa kako bi se obezbedilo fer i objektivno poslovanje sa klijentima. Član Berze je dužan da izbegava sukobe interesa sa klijentom a ukoliko to nije moguće da obezbedi pravedan odnos prema klijentu;

4. Načelo profesionalizma

Svoje poslovanje članovi Berze dužni su da obavljaju na profesionalan način koji stvara pozitivni sliku o njegovoj firmi i profesiji, kao i da održavaju i unapređuju svoje profesionalno znanje. Ovo načelo obuhvata naročito pravila poslovanja koja se odnose na poslovanje sa nalogizima klijenta, poslovanje sa nalogizima člana Berze i njegovih zaposlenih i povezanih lica, kao i kontinuiranu edukaciju učesnika u poslovanju;

5. Načelo poverljivosti

Članovi Berze su dužni da obezbede poverljivost podataka o klijentu u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima i drugima aktima Berze i članova Berze.

VIII NEDOZVOLJENE RADNJE

Član 142.

Zabranjeno je na Berzi vršiti radnje kojima se vrši zloupotreba na tržištu.

Nedozvoljenim radnjama u smislu stava 1. ovog člana smatraju se radnje koje naročito obuhvataju:

- o korišćenje privilegovanih informacija
- o manipulaciju na tržištu

Član 143.

Privilegovanom informacijom smatraju se poslovni podaci i informacije koje još nisu dostupne javnosti, a mogu uticati na cenu hartija od vrednosti.

Pod nejavnom informacijom podrazumeva se da informacija nije javno objavljena, odnosno istovremeno i jednako dostupna svim učesnicima na tržištu.

Lice kome su dostupne privilegovane informacije, ne sme ih koristiti ili ih prenositi trećim licima, niti na osnovu njih preporučivati drugim licima da stiču, kupuju i prodaju hartije od vrednosti ili na drugi način raspolazu tim hartijama od vrednosti.

Lice iz stava 3. ovog člana, bliže utvrđeno članom 71. Zakona, dužno je da o svakoj nameravanoj kupovini ili prodaji hartija od vrednosti na koje se odnose privilegovane informacije, a kojima se trguje na Berzi, o tome obavesti Berzu na način utvrđen podzakonskim aktom Komisije za hartije od vrednosti.

Član 144.

Član Berze ne sme da na bilo koji način vrši manipulaciju na tržištu, niti da navodi druga lica da to čine u cilju veštačkog formiranja cene hartija od vrednosti, što pored Zakonom utvrđenih zabrana, naročito podrazumeva i sledeće aktivnosti:

- 1) svako postupanje koje ima za posledicu obmanjivanje javnosti, kupaca ili prodavaca, bilo koje hartije od vrednosti u vezi sa prirodom transakcije na tržištu ili ostvarenom cenom;
- 2) ispostavljanje naloga kupovine i prodaje preko jednog ili više članova Berze, tako da u slučaju trgovanja nema stvarne promene vlasništva;
- 3) ispostavljanje naloga kupovine i prodaje po istoj ceni koja je veća od realne cene, preko jednog ili više članova Berze što za posledicu ima zaključivanje transakcija na osnovu kojih drugi učesnici na tržištu mogu steći lažnu sliku o aktivnostima ove hartije od vrednosti, tako da klijent koji ispostavlja takve naloge može da proda svoje hartije po većoj ceni od realne;
- 4) sukcesivna kupovina ili prodaja iste hartije od vrednosti sa ciljem stvaranja lažne slike u javnosti o aktivnosti hartije od vrednosti;
- 5) udruživanje više lica koja uzajamnim transakcijama podiže, odnosno pokušava da podigne cenu na veštački visok nivo, nakon čega se vrši prodaja hartija od vrednosti;
- 6) udruživanje više lica koja uzajamnim transakcijama snižava, odnosno pokušava

- da snizi cenu na veštački nizak nivo, nakon čega se vrši kupovina hartija od vrednosti;
- 7) udruživanje više lica radi ispostavljanja naloga prodaje i naloga kupovine preko jednog ili više brokera u cilju stvaranja, ili pokušaja stvaranja lažne slike sopstvenog velikog prometa na tržištu;
  - 8) veštačko uvećanje tražnje za određenim hartijama od vrednosti radi podizanja cene te hartije od vrednosti, odnosno stvaranje utiska da je kvalitet hartije od vrednosti uticao na porast tražnje;
  - 9) broker (investitor) kupuje određene hartije od vrednosti znajući da će druga lica morati da kupe te hartije od vrednosti od njega po višoj ceni u slučajevima kada druga lica moraju da pokriju svoju kratku poziciju ili ukoliko žele da kupe kontrolni paket akcija;
  - 10) ispostavljanje naloga za trgovanje neposredno pre zatvaranja tržišta u cilju manipulacije cenom na zatvaranju, odnosno preovlađujućom cenom, a naročito ukoliko u tom trenutku ispostavljeni dati nalog za trgovanje može biti realizovan po znatno povoljnijim uslovima;
  - 11) intenzivno trgovanje brokera bilo preko računa novca, bilo računa hartija od vrednosti klijenta, a u cilju sticanja provizije bez stvarne potrebe za ovakvim radnjama
  - 12) trgovanje sa ciljem uticaja na cenu hartije od vrednosti na promptnom tržištu, kako bi se ostvario uticaj na cenu njenog derivata na terminskom tržištu;
  - 13) kupovina hartija od vrednosti za svoj račun i nakon toga savetovanje klijenta da kupi istu hartiju od vrednosti po višoj ceni;
  - 14) ispostavljanje naloga za kupovinu i prodaju na osnovu saznanja da je neko drugi dao ili će dati nalog za kupovinu ili prodaju iste hartije od vrednosti po istoj ili približnoj ceni;
  - 15) navođenje drugih lica na kupovinu ili prodaju hartija od vrednosti uz obrazloženje da se očekuje porast ili pad cena te hartije od vrednosti zbog operacija koje se planiraju na tržištu, u cilju obaranja ili podizanja cene te hartije od vrednosti;
  - 16) navođenje drugih lica na kupovinu ili prodaju hartija od vrednosti, putem iznošenja podataka za koje se zna ili se pretpostavlja da su netačni;
  - 17) ispostavljanje fiktivnih naloga za trgovanje.

Član 145.

- Nedozvoljenom radnjom člana Berze smatra se i:
- prenošenje glasina senzacionalnog karaktera koje mogu imati uticaj na kretanje na tržištu; član Berze je dužan da Berzi prijavi svaku od ovih glasina; članu Berze nije zabranjena diskusija o nepotvrđenim a javno objavljenim informacijama, pri čemu je član Berze dužan da navede njihov izvor i njihovu neproverenu prirodu;
  - širenje lažnih i netačnih informacija putem medija i sredstava javnog informisanja (štampa, TV, radio, internet i sl.), koje daju pogrešnu sliku o kretanju cena hartija od vrednosti i stanju na Berzi;
  - odbijanje svedočenja ili dostavljanja tražene dokumentacije koja se odnosi na njegovo poslovanje u postupku nadzora i kontrole, ili drugom postupku koji se vodi na Berzi;

- klađenje, kao i preduzimanje radnji u cilju klađenja na kretanje cena hartija od vrednosti;
- učestvovanje u poslu ili preduzimanje aktivnosti koje se obavljaju sa ciljem da se prevari lice koje se bavi kupovinom ili prodajom hartija od vrednosti;
- radnja koja je u suprotnosti sa njegovim angažovanjem na Berzi;
- nelojalna konkurencija članova Berze.

Član 146.

Član Berze ne sme koristiti informacije i vršiti sledeće radnje:

1. kada je član Berze u saznanju da klijent ima količinski veliki nalog ili nalog koji može uticati na stanje na tržištu, pa sam ispostavlja nalog kojim stiče korist od te informacije;
2. kada koristi strategiju svog klijenta, odnosno kada ponavlja poteze tog klijenta za svoj račun ili za račun drugog klijenta.

Član 147.

Član Berze ne sme kupovati, odnosno prodavati hartije od vrednosti za svoj račun ili za račun zaposlenog kod člana Berze:

- ako zbog takve kupovine odnosno prodaje ne bi mogao izvršiti i nalog klijenta, odnosno,
- ako bi u tom slučaju nalog klijenta bilo moguće izvršiti samo pod uslovima koji su za klijenta manje povoljni.

Član 148.

Član Berze, odnosno lice zaposleno kod člana Berze, dužan je da odmah prijavi Berzi ukoliko neki član Berze ili drugi učesnik na Berzi:

- 1) prekrši zakonske ili podzakonske propise ili ova Pravila,
- 2) ne poštuje načela etičkog kodeksa,
- 3) ako je član Berze suspendovao svog brokera ili mu je suzio ovlašćenja.

Svako lice zaposleno kod člana Berze dužno je da odmah obavesti svog poslodavca o postojanju slučajeva iz stava 1. ovog člana.

Član 149.

Član Berze, učesnik na Berzi i zaposleni na Berzi ne smeju da daju:

- 1) neistine i nepotpune izjave koje mogu dovesti do zabune u vezi sa obavljanjem poslova na Berzi,
- 2) predviđanja o kretanju trgovanja na Berzi, ako pri tom ne navedu da su u pitanju samo predviđanja.

Član 150.

Preporuke koje daju članovi Berze moraju biti racionalno obrazložene. Kada se preporučuje kupovina ili prodaja određene hartije od vrednosti, uz preporuku se mora navesti i informacija na kojoj se bazira ta preporuka. Tom prilikom se mora navesti i tržišna cena hartije od vrednosti, koja je važila u trenutku kada je preporuka data.

Berza, članovi Berze, njihovi brokeri i službenici, dužni su da finansijske i ostale važne informacije, koje su im dostupne zbog prirode posla kojim se bave, tretiraju kao poverljive informacije, osim kada se njihovo objavljivanje predviđa zakonom, ovim Pravilima ili drugim aktima Berze.

IX NADZOR I KONTROLA NA BERZI

Član 151.

Berza vrši poslove nadzora i kontrole nad trgovanjem na Berzi i poslovanjem članova Berze u vezi sa poslovima koje obavljaju na Berzi, i preduzima mere iz svoje nadležnosti radi obezbeđenja organizovanog, nesmetanog, poštenog i efikasnog funkcionisanja berzanskog i vanberzanskog tržišta, u skladu sa odredbama Statuta Berze, ovih Pravila i drugih opštih akata Berze.

Berzanski kontrolor je samostalan u vršenju nadzora u granicama ovlašćenja utvrđenim Statutom, ovim Pravilima i drugim aktima koje donosi Berza.

Berza izdaje berzanskom kontroloru službenu legitimaciju koju je radi identifikacije dužan da pre početka vršenja nadzora pokaže članu Berze kod koga se vrši nadzor.

Ako u postupku nadzora i kontrole u skladu sa odredbama Statuta Berze i stava 1. ovog člana, berzanski kontrolor i/ili lice iz člana 32. stava 4. Statuta Berze, ne zatekne odgovorno lice člana Berze, izvršiće se nadzor bez njegovog prisustva.

Kada po oceni berzanskog kontrolora nije moguće izvršiti nadzor, u smislu stava 4. ovog člana, berzanski kontrolor će uputiti poziv odgovornom licu da u određeno vreme bude prisutno radi vršenja nadzora, u kom slučaju je dato lice dužno da postupi po pozivu berzanskog kontrolora ili da omogući izvršenje nadzora imenovanjem lica koje će ga u datom slučaju zameniti.

Član 152.

Ukoliko trgovanje bilo kojom hartijom od vrednosti pokaže neuobičajeno kretanje njene cene, količine ili aktivnost člana Berze, ovlašćeno lice Berze dužno je da ga identifikuje kao predmet posebne analize i praćenja.

Ukoliko neuobičajena kretanja i aktivnosti u smislu stava 1. ovog člana nije moguće objasniti na osnovu raspoložive dokumentacije, podataka i informacija, berzanski kontrolor je dužan da sačini specijalni izveštaj sa svim do tada prikupljenim informacijama i podacima.

Specijalni izveštaj iz stava 2. ovog člana Berza dostavlja Komisiji za hartije od vrednosti.

Specijalni izveštaji predstavljaju poslovnu tajnu za sve učesnike koji su učestvovali u formiranju izveštaja i mogu se dostavljati samo nadležnim nadzornim organima Berze.

Član 153.

Izveštaj o kontroli poslovanja člana Berze u skladu sa ovim Pravilima i drugim aktima Berze sačinjava berzanski kontrolor i dostavlja ga:

- Direktor Berze,
- kontrolisanom članu Berze,
- nadležnom nadzornom organu Berze, po zahtevu.

Član 154.

Ukoliko berzanski kontrolor utvrdi da postoje radnje člana Berze ili lica zaposlenog kod člana Berze za koje osnovano sumnja da predstavljaju kršenje zakona, podzakonskih akata, odnosno akata Berze, Berza o tome obaveštava Komisiju za hartije od vrednosti, odnosno drugi nadležni organ.

Član 155.

Tok i red na berzanskom sastanku nadzire berzanski kontrolor.

Član 156.

Ukoliko se u postupku vršenja nadzora i kontrole u smislu ovih Pravila, utvrdi nepravilnost, berzanski kontrolor može Članu Berze uputiti pismenu opomenu bez pokretanja postupka pred nadležnom Komisijom Berze.

Opomenu iz stava 1. ovog člana berzanski kontrolor izriče ukoliko oceni da utvrđena nepravilnost nije izazvala narušavanje interesa nalagodavaca (klijenata) i/ili integriteta tržišta hartija od vrednosti, odnosno tržišta finansijskih instrumenata, drugih članova Berze i same Berze, te da će se svrha otklanjanja nepravilnosti u radu člana Berze postići i izricanjem opomene.

Član 157.

Berzanski kontrolor može po skraćenom postupku da članu Berze, odnosno njegovom brokeru ograniči ili zabrani pristup BelexFIX, odnosno Sali za trgovanje Berze:

- kada njegov pristup ugrožava sigurnost investitora, članova Berze ili same Berze,
- kada član Berze ne postupa u skladu sa ovim Pravilima i ugovorom zaključenim sa Berzom, kada postane nelikvidan, ili mu je finansijsko i operativno stanje takvo, da njegovo dalje poslovanje dovodi u pitanje poslovnu sigurnost investitora, drugih učesnika u radu Berze i same Berze.

Član 158.

Izricanjem mera ograničenja ili zabrane pristupa BelexFIX, odnosno Sali za trgovanje Berze, pokreće se postupak pred Komisijom Berze iz člana 160. ovih Pravila.

Lice protiv koga su preduzete mere iz stava 1. ovog člana i pokrenut postupak iz stava 1. ovog člana, obaveštava se o tome u pisanoj formi, uz navođenje razloga zbog kojih je postupak pokrenut.

X BERZANSKI PREKRŠAJI

Član 159.

Pod berzanskim prekršajima u smislu ovih Pravila podrazumevaju se radnje koje su učinjene od strane člana Berze i učesnika na Berzi, i to:

- 1) nepoštovanje odredaba zakona i podzakonskih akata koje regulišu trgovinu hartijama od vrednosti;
- 2) nepoštovanje odredaba Statuta, ovih Pravila i drugih akata Berze i ugovora zaključenih sa Berzom;
- 3) neizvršavanje obaveza po poslovima zaključenim na Berzi što uključuje i nemogućnost saldiranja zaključenih transakcija ni nakon sprovođenja vanrednih procedura Centralnog registra;
- 4) podnošenje netačnih izveštaja Berzi u kome su izostavljeni ili pogrešno dati relevantni podaci;
- 5) nedostavljanje podataka koji se u skladu sa odredbama Zakona, podzakonskih akata i ovih Pravila redovno dostavljaju ili dostavljanje podataka koji su nepotpuni ili netačni ili se ne dostavljaju blagovremeno;
- 6) ponašanje koje je u suprotnosti sa načelima etičkog kodeksa utvrđenih ovim Pravilima;
- 7) vršenje nedozvoljenih radnji utvrđenih ovim Pravilima;
- 8) prevara ili vršenje radnji u cilju prevare vezano za trgovinu na Berzi;
- 9) vršenje radnji koje nisu u interesu poslovanja Berze i koje narušavaju ugled Berze;
- 10) davanje naloga za kupovinu, odnosno prodaju kojima se ne menja vlasnik hartije od vrednosti;
- 11) davanje naloga za kupovinu, odnosno prodaju hartija od vrednosti kojim se izaziva neravnoteža na tržištu ili prouzrokuje formiranje cena koje su u suprotnosti sa postojećim tržišnim uslovima i/ili okolnostima, pružanje pomoći pri vršenju takvih transakcija, učestvovanje u njima zajedno sa drugim licima, kao i vršenje ostalih radnji sa tim ciljem ili pružanje pomoći u njihovoj realizaciji;
- 12) izostavljanje bitnih činjenica ili davanje netačnih podataka prilikom podnošenja zahteva za sticanje statusa člana ili učesnika na Berzi;
- 13) propusti ili nepostupanje u skladu sa zahtevima u postupku kontrole i nadzora ovlašćenih lica Berze, koji se odnose na dostavljanje na uvid knjiga i dokumentacije koji su predmet uvida i kontrole, kao i propusti u davanju informacija i podataka;
- 14) ometanje berzanskog kontrolora, odnosno ovlašćenih lica Berze u postupku vršenja nadzora i kontrole poslovanja člana Berze;
- 15) kršenje dobrih poslovnih običaja.

Član Berze odgovara za svaki prekršaj koji učini član uprave ili zaposleni Člana Berze.

Član 160.

Postupak utvrđivanja postojanja berzanskih prekršaja i izricanja mera i kazni prema prekršiocima u skladu sa ovim Pravilima i

posebnim pravilnikom Berze, sprovodi Komisija Berze, kao prvostopeni organ, koju imenuje Upravni odbor Berze iz reda zaposlenih Berze i drugih kvalifikovanih lica.

Komisija iz stava 1. ovog člana pokreće postupak za utvrđivanje postojanja berzanskih prekršaja po službenoj dužnosti ili na zahtev člana Upravnog odbora, člana Nadzornog odbora, Direktora Berze, berzanskog kontrolora ili članova Berze.

Bliže odredbe o nadležnosti i načinu rada Komisije iz stava 1. ovog člana, kao i postupku, pravnim lekovima i odlučivanju po pravnim lekovima utvrđuju se pravilnikom koji donosi Upravni odbor Berze.

XI NAČIN ORGANIZOVANJA I KORIŠĆENJA - BELEXFIX -

Član 161.

Berza organizuje informacioni sistem kojim se obezbeđuje tačnost i pouzdanost pri prikupljanju, unosu, obradi, prenosu i upotrebi podataka kojima raspolaže Berza i kojima se obezbeđuju i ispunjavaju drugi uslovi utvrđeni Zakonom i podzakonskim aktima Komisije za hartije od vrednosti.

Za pravilno funkcionisanje njenog informacionog sistema, Berza obezbeđuje adekvatne organizaciono-prostorne, tehničke i telekomunikacione uslove.

Organizaciono-prostorni uslovi u smislu stava 2. ovog člana, obuhvataju Salu za trgovanje i njenu prateću funkcionalno-tehnički povezanu prostoriju – tehničku sobu, a koja minimalno ispunjava sledeće kriterijume:

- 1) napajanje obezbeđeno rezervnim napajanjima (ups i agregat),
- 2) propisano uzemljenje,
- 3) anti-statički pod,
- 4) temperaturna stabilnost,
- 5) protivpožarna zaštita, kontrola ulaska i drugo.

Tehnički uslovi iz stava 2. ovog člana uključuju adekvatnu hardversku i softversku osposobljenost Berze i komunikacionu strukturu poslovanja Berze, a koja minimalno ispunjava sledeće kriterijume:

- dovoljan broj i kapacitet servera, kao i dovoljan broj radnih stanica za obavljanje berzanskih poslova i formiranje sekundarne baze podataka
- adekvatnu softversku opremljenost koja obezbeđuje neometano elektronsko trgovanje svim hartijama od vrednosti i svim metodama trgovanja, u skladu sa ovim Pravilima.

Telekomunikacioni uslovi u smislu stava 2. ovog člana naročito obuhvataju obezbeđenje odgovarajućeg broja i tipa telekomunikacionih linija utvrđenih posebnim uputstvom Upravnog odbora Berze.

Član 162.

Pored osnovnog informacionog sistema u smislu člana 161. ovih Pravila, Berza organizuje i rezervni računski centar koji u slučaju otkazivanja osnovnog informacionog sistema, preuzima njegovu funkciju, u najkraćem roku, a najkasnije narednog radnog dana, sa podacima iz trgovanja koji ne mogu biti stariji od podataka sa kraja berzanskog sastanka koji je prethodio danu otkaza osnovnog informacionog sistema.

Član 163.

U slučaju više sile ili nastupanja okolnosti na koje Berza ne može uticati (kao što su iznenadni kvarovi ili druga oštećenja na eksternim uređajima i instalacijama ili oštećenja opreme nastale od strane trećeg lica, kradja i sl), a koje onemogućavaju pravilno funkcionisanje informacionog sistema Berze i nakon primene utvrdjenih mera za obezbeđenje njegove funkcionalnosti u vanrednim okolnostima, Berza:

- 1) preuzima mere kojima se omogućava završetak svih započetih poslova na berzanskom sastanku, kao što je skraćeno faza trgovanja o čemu se članovi Berze, bez odlaganja, informišu putem BelexFIX; ili
- 2) privremeno obustavlja trgovanje do nastanka uslova za nesmetano funkcionisanje BelexFIX.

XII USLOVI ZA PRISTUP I KORIŠĆENJE BELEXFIX

Član 164.

Berza odobrava pristup i korišćenje BelexFIX Korisnicima sistema koji su prethodno ispunili uslove iz «Tehničkih uslova za korišćenje sistema za daljinsko trgovanje - BelexFIX », koji su prilog ovih Pravila, a na njihov zahtev u pisanoj formi.

Korisnici sistema su obavezni da svoje poslovanje u delu rada sa BelexFIX obavljaju u svemu prema pravilima pristupa i korišćenja BelexFIX utvrđena ovim Pravilima i drugim aktima Berze i da svojim aktima regulišu pravila i procedure usaglašene sa pravilima i procedurama korišćenja BelexFIX.

Korisnici sistema su obavezni da svoje poslovanje u smislu stava 2. ovog člana usaglašavaju sa svim izmenama i dopunama ovih Pravila, kao i odlukama, merama i uputstvima izrađenim u skladu sa ovim Pravilima.

Član 164a.

Izuzetno od odredbi ovih Pravila, Upravni odbor Berze može članu Berze na njegov obrazloženi zahtev, odobriti drugačiji pristup BelexFIX ukoliko to opravdano proizilazi iz specifičnosti organizacione i tehničke osposobljenosti člana Berze, a vodeći računa o ispunjenosti propisanih tehničkih uslova za daljinsko trgovanje.

U slučaju iz stava 1. ovog člana, medjusobna prava i obaveze člana Berze i Berze o pristupanju i korišćenju BelexFIX, a naročito u

delu instalacije, podešavanja, održavanja, kao i odgovornosti za eventualno pricinjenu štetu, uređuju se posebnim ugovorom čiju sadržinu utvrđuje Direktor Berze.

Ugovorom iz prethodnog stava, odredbe ovih Pravila koje se odnose na uslove za pristup i korišćenje BelexFIX mogu se regulisati na drugačiji način u skladu sa specifičnostima iz stava 1. ovog člana.

Primerak zaključenog ugovora u smislu ovog člana dostavlja se na uvid Upravnom odboru na prvoj narednoj sednici.

Član 165.

Pristup i korišćenje BelexFIX imaju samo zaposleni Korisnika sistema koji su u skladu sa ovim Pravilima stekli status Ovlašćenog korisnika.

Status Ovlašćenog korisnika ima broker Korisnika sistema kome je Berza izdala dozvolu za trgovanje na Berzi i koga je Korisnik sistema posebnim pisanim ovlašćenjem, ovlastio da u njegovo ime i za njegov račun pristupa i koristi BelexFIX.

Lice iz stava 2 ovoga stava Berza evidentira kao ovlašćenog korisnika BelexFIX.

Član 166.

Izuzetno od člana 165. ovih Pravila, ograničeni pristup BelexFIX, bez prava korišćenja istog za ispostavljanje naloga za trgovanje, imaju zaposleni Korisnika sistema koji obavljaju poslove:

- 1) unutrašnje kontrole Korisnika sistema (unutrašnji kontrolor Korisnika sistema);
- 2) upravljanja hartijama od vrednosti u ime i za račun nalogodavaca (portfolio menadžer);
- 3) pružanja savetodavnih usluga u vezi sa poslovanjem hartijama od vrednosti (investicioni savetnik).

Licima iz stava 1. ovog člana, na zahtev Korisnika sistema, Berza obezbeđuje ograničeni pristup BelexFIX, pod uslovom da je prethodno uspešno obučen za rad na BelexFIX.

Uz Zahtev iz stava 2. ovog člana, Korisnik sistema je dužan da dostavi Berzi i overenu izjavu da lice iz stava 1. ovog člana obavlja posao iz stava 1. ovog člana.

Na obaveze lica iz stava 1. ovog člana, shodno se primenjuju obaveze utvrdjene ovim Pravilima za ovlašćenog korisnika.

Član 167.

Obaveze Berze ne obuhvataju obezbeđivanje telekomunikacionih linija i rezervnih izvora napajanja električnom energijom (UPS), na strani Korisnika sistema, odnosno za potrebe instaliranja servera i/ili klijentskih radnih stanica Korisnika sistema.

Član 168.

Korisnik sistema je dužan da obezbedi uslove za smeštaj servera i klijentske radne stanice u obezbeđenim i adekvatnim prostorijama sa klimatizacijom i adekvatnim napajanjem strujom, a u kojima nije dozvoljen pristup neovlašćenim licima Korisnika sistema.

Član 169.

Za potrebe Korisnika sistema, uz naknadu utvrđenu Pravilnikom o tarifi Berze, Berza obezbeđuje:

- 1) klijentsku aplikaciju za trgovanje, za server i klijentsku radnu stanicu;
- 2) Sertifikat za pristup i korišćenje BelexFIX;
- 3) BelexFIXAPI modul za povezivanje korisničke aplikacije sa BelexFIX.

Član 170.

Ovlašćena lica Berze vrše poslove:

- 1) instalacije klijentske aplikacije na server i klijentske radne stanice Korisnika sistema;
- 2) priključenja servera i klijentske radne stanice na BelexFIX i finalno podešavanje klijentske aplikacije.

Član 171.

Korisnici sistema dužni su da obezbede:

- server i klijentsku radnu stanicu (personalni računar sa odgovarajućim sistemskim softverom) i telekomunikacionu opremu propisane „Tehničkim uslovima za korišćenje sistema za daljinsko trgovanje – BelexFIX“ . Server i klijentska radna stanica moraju biti priključeni na izvor neprekidnog napajanja koji omogućava nastavak njihovog rada u slučaju nestanka električne energije, u skladu sa podzakonskim aktom Komisije za hartije od vrednosti, a najmanje narednih 15 minuta od nestanka električne energije,
- minimum jednu telekomunikacionu liniju za daljinsko trgovanje u skladu sa „Tehničkim uslovima za korišćenje sistema za daljinsko trgovanje – BelexFIX“. Korisnici sistema, radi dodatnog obezbeđenja nesmetanog funkcionisanja sistema uslovljenog radom telekomunikacionih linija mogu imati i više telekomunikacionih linija različitog tipa.

Korisnici sistema, mogu koristiti više klijentskih stanica ukoliko svaka od njih ispunjava uslove u skladu sa ovim Pravilima.

Korisnici sistema mogu koristiti BelexFIXAPI modul pod uslovima i na način utvrđen ovim Pravilima

Član 172.

U korišćenju klijentskih radnih stanica Korisnici sistema su obavezni da se pridržavaju sledećih pravila:

- Korisnik sistema ne može bez dozvole Berze, nakon instalacije klijentske aplikacije, na serveru, odnosno klijentskoj radnoj stanici instalirati nove hardverske komponente ili menjati bilo koju postojeću hardversku komponentu izuzev monitora i miša.
- Korisnik sistema ne može instalirati server, odnosno klijentsku radnu stanicu dati na korišćenje drugim korisnicima sistema,
- Instalirani server, odnosno klijentska radna stanica se može koristiti samo za daljinsko trgovanje na Berzi,
- Član Berze ne može na bilo koji način da modifikuje server, odnosno klijentsku radnu stanicu, kopira njihov sadržaj ili instalira softver za daljinsko trgovanje na drugom serveru, odnosno klijentskoj radnoj stanici,
- Korisnik sistema ne može, nakon izvršene instalacije klijentske aplikacije od strane Berze, na serveru, odnosno klijentskoj radnoj stanici instalirati ili pokrenuti izvršenje bilo kakvog softvera.
- Korisnik sistema ne sme da koristi bilo kakva softverska ili hardverska pomoćna sredstva

(pomagala, alati i sl.) koja mu obezbeđuju funkcionalnost koja nije obezbeđena u klijentskoj aplikaciji Berze.

Član 173.

Ukoliko Korisnik sistema želi da promeni namenu servera, odnosno klijentske radne stanice, kao i kada prestane da koristi BelexFIX, bez obzira na razloge, Korisnik sistema je obavezan da o tome odmah obavesti Berzu.

Berza je obavezna da odmah, a najkasnije u roku od pet radnih dana, deinstalira server, odnosno klijentsku radnu stanicu i iste isključi iz BelexFIX.

Korisnik sistema može izvršiti promenu namene servera, odnosno klijentske radne stanice u smislu stava 1. ovog člana tek nakon što Berza izvrši radnje iz stava 2. ovog člana.

Član 174.

Kod korišćenja softvera i tehničke opreme BelexFIX primenjuje se princip ravnopravnosti, koji podrazumeva:

- jednaku mogućnost pristupa BelexFIX svim Korisnicima sistema,
- podaci koji se emituju iz BelexFIX su istovremeno dostupni svim Korisnicima sistema na njihovim serverima.

BelexFIX obezbeđuje ravnopravni tretman svih naloga za trgovanje primljenih na server BelexFIX.

Član 175.

Korisniku sistema zabranjeno je da zloupotrebljava ovlašćenje za pristup i korišćenje BelexFIX, odnosno da isti koristi suprotno odredbama ovih Pravila, kao i odlukama, merama i uputstvima izrađenim u skladu sa ovim Pravilima.

Član 176.

BelexFIX pristupa se korišćenjem sertifikata dodeljenog Korisniku sistema i pomoću individualnog korisničkog imena i lozinke koju Berza dodeljuje na ime Ovlašćenog korisnika, koji je dužan da istim isključivo lično, pristupa i koristi BelexFIX.

Lozinka se sastoji od 8 slovnih ili numeričkih znakova i inicijalno je od strane Berze definisana kao „00000000“, a Ovlašćeni korisnik je dužan da odmah prilikom prvog pristupa BelexFIX istu izmeni i ne sme je saopštavati niti na drugi način učiniti dostupnom drugim licima.

U slučaju da neovlašćeno lice dodje u saznanje lozinke iz stava 2. ovog člana, Ovlašćeni korisnik je dužan da odmah promeni lozinku i o tome obavesti Berzu.

Korisnik sistema čiji je ovlašćeni korisnik lice iz stava 3. ovog člana, odgovara za sve posledice eventualne štete prouzrokovane u slučaju da je došlo do zloupotrebe otkrivene lozinke iz razloga nepoštovanja obaveze iz stava 3. ovog člana.

Član 177.

U slučajevima prestanka ili promene nekog od uslova za sticanje statusa ovlašćenog korisnika, Korisnik sistema je dužan da odmah o tome obavesti Berzu.

Član 178.

Korisnik sistema može da razvija i koristi svoje sopstvene interne aplikacije, pod uslovom da iste ne ugrožavaju funkcionisanje BelexFIX.

Aplikacije iz stava 1. ovog člana, ne mogu se razvijati, niti instalirati na serveru i klijentskoj radnoj stanici za daljinsko trgovanje.

U slučaju ugrožavanja BelexFIX, sa servera, odnosno klijentskih radnih stanica, Berza može ograničiti ili zabraniti njihovo korišćenje.

Član 179.

Korisnik sistema je u potpunosti odgovoran za prosljeđivanje naloga na tržište.

Korisnici sistema su dužni da obezbede tehničke, organizacione i kontrolne mehanizme u cilju obezbeđivanja uslova da nalozi prosljeđeni BelexFIX svojim obimom, cenom ili drugom karakteristikom, ne mogu ugroziti regularnost i ispravnost trgovanja i integritet tržišta.

Član 180.

Korisnik sistema je obavezan da ovlašćenim licima Berze omogući da neometano u svakom trenutku izvrše reviziju tehničke opreme Korisnika sistema, prate način korišćenja opreme i poštovanje odredbi ovih Pravila.

U cilju kontrole rada BelexFIX, Berza može, bez saglasnosti Korisnika sistema, na svim delovima BelexFIX instalirati poseban softver za praćenje rada svih elemenata BelexFIX i/ili koristiti druga tehničko tehnološka sredstva i alate za nadzor i kontrolu rada celokupnog BelexFIX.

Ovlašćena lica Berze su obavezna da poslove iz stava 1. i 2. ovog člana vrše uz najmanje moguće ometanje tekućih aktivnosti trgovanja Korisnika sistema.

Član 181.

Berza je obavezna da u BelexFIX omogući pristup informacijama o nalogima, cenama i obimu trgovanja Korisnicima sistema, a u skladu sa njihovim ovlašćenjima i tehničkim mogućnostima opreme koju koriste.

Korisnici sistema su dužni da sa informacijama koje su im dostupne u smislu stava 1. ovog člana, postupaju u skladu sa odredbama ovih Pravila.

Član 182.

Berza je ovlašćena da koristi, proverava i proučava podatke dobijene iz BelexFIX i da objavljuje iste u skladu sa svojim aktima.

Član 183.

Korisnici sistema su dužni da odmah, bez odlaganja obaveste Berzu o svakom događaju usled kojeg su onemogućeni da koriste BelexFIX, u smislu da istom pristupaju, ispostavljaju naloge za trgovanje, ili izvode drugu operaciju u BelexFIX.

U slučaju iz stava 1. ovog člana Korisnicima sistema je na raspolaganju sistem podrške korišćenja BelexFIX, postavljen od strane Berze, a koji naročito obuhvata davanje usmenih instrukcija i uputstava i preduzimanje

aktivnosti na otklanjanju uzroka iz stava 1. ovog člana, od strane ovlašćenih lica Berze.

U slučaju nemogućnosti daljinskog pristupa BelexFIX, Korisnici sistema mogu koristiti pomoćne radne stanice u skladu sa odredbama ovih Pravila i drugih akata Berze.

Odmah po prestanku uslova iz stava 1. ovog člana, Korisnici sistema su obavezni da o tome obaveste Berzu.

Član 184.

Za potrebe Korisnika sistema u cilju pružanja pomoći u otklanjanju problema vezanih za pristup i korišćenje BelexFIX, a koji su po svojoj prirodi takvi da ih Korisnik sistema uz odgovarajuće uputstvo ovlašćenih lica Berze može sam otkloniti, ovlašćena lica Berze pružaju pismenu ili usmenu podršku Korisnicima sistema, korišćenjem svih primerenih sredstava komunikacije.

Za komunikaciju sa licima iz stava 1. ovog člana, Korisnicima sistema Berza obezbeđuje odgovarajući broj telefonskih linija i drugih primerenih komunikacionih sredstava.

Član 185.

Berza obavlja poslove:

- 1) održavanja i podešavanja klijentskih aplikacija za server i klijentske radne stanice,
- 2) zamene stare verzije novom verzijom klijentske aplikacije,
- 3) modifikacije i druge poslove u vezi klijentske aplikacije.

Berza ne obavlja poslove instalacije, održavanja i tehničke podrške za funkcionisanje hardvera i sistemskog softvera na opremi Korisnika sistema.

Član 186.

Berza odgovara za ispravnost funkcionisanja klijentske aplikacije pod uslovima utvrđenim ovim Pravilima i odgovara za štetu nastalu Korisniku sistema, njegovim klijentima ili trećim licima samo u slučaju kada je ista nastala iz razloga neispravnog funkcionisanja klijentske aplikacije prouzrokovanog nemarom ili namerno učinjenom greškom zaposlenog Berze.

Član 187.

Berza ne odgovara za:

- 1) nemogućnost delimičnog ili potpunog korišćenja BelexFIX, usled prestanka rada telekomunikacionih linija ili kvara na lokaciji ovlašćenog korisnika nastalog iz razloga više sile ili zbog greške, odnosno nepravilnog rukovanja opremom od strane ovlašćenog korisnika;
- 2) nepravilnost u radu sistemskog softvera i hardvera na opremi Korisnika sistema;
- 3) nepravilnu ili nepotpunu obradu ili prenos podataka;
- 4) greške Korisnika sistema u korišćenju BelexFIX ili izmene na konekciji do BelexFIX;
- 5) greške u procedurama koje se koriste za omogućavanje normalnog funkcionisanja sistema BelexFIX u vanrednim situacijama koje obuhvataju razloge više sile;
- 6) druge probleme, greške ili nepravilnosti u BelexFIX, a koji su uzrokovani radnjama trećih lica, neočekivanim okolnostima ili događajima na koje Berza nije mogla uticati, odnosno koji su van kontrole Berze.

Član 188.

U slučaju više sile ili nastupanja okolnosti kod članova Berze, a na koje članovi Berze nisu mogli uticati (kao što su iznenadni kvarovi ili druga oštećenja na eksternim uredjajima i instalacijama ili oštećenja opreme nastale od strane trećeg lica, krađa i sl), zbog kojih, prema proceni Berze veći broj članova Berze ne može istovremeno, ravnopravno i pod jednakim uslovima pristupiti ili koristiti BelexFIX koji je u funkciji, Berza shodno primenjuje odredbu člana 163. ovih Pravila.

Pod većim brojem članova Berze u smislu stava 1. ovog člana, podrazumeva se (alternativno):

- više od 40% od ukupnog broja članova Berze, ili
- manje od 40% od ukupnog broja članova Berze ukoliko isti mereno učešćem u ukupnoj vrednosti prometa članova Berze, prema poslednjem mesečnom izveštaju Berze dostavljenom Komisiji za hartije od vrednosti, ostvaruju više od 50% prometa.

Član 189.

Korisnici sistema su u potpunosti odgovorni za ispravnost podataka unetih u BelexFIX.

Član 190.

Ako ovlašćena lica Berze u toku trajanja trgovanja, utvrde da se radnjama sa servera, odnosno klijentske radne stanice Korisnika sistema prouzrokuje ometanje normalnog funkcionisanja BelexFIX, Berza će iz BelexFIX privremeno isključiti server tog Korisnika sistema, navodeći razloge za isključenje i upozoriti Korisnika sistema da prestane sa nedozvoljenim radnjama.

Korisnik sistema je dužan da odmah preduzme sve aktivnosti na prestanku radnji iz stava 1. ovog člana, ili otklanjanju njihovih uzroka i da o tome odmah obavesti Berzu, koja će, ceneći njegov izveštaj o preduzetim aktivnostima, ponovo uključiti njegov server na BelexFIX.

Korisnik sistema u smislu ovog člana, odgovoran je za štetu učinjenu radnjama iz stava 1. ovog člana, prema Berzi i drugim Korisnicima sistema.

Član 191.

Korisnik sistema i Ovlašćeni korisnik odgovorni su za svako postupanje suprotno odredbama ovih Pravila.

U slučajevima iz stava 1. ovog člana, kao i u slučaju ponovljenih radnjih iz člana 190. ovih Pravila, Berza isključuje server, odnosno klijentsku radnu stanicu iz BelexFIX, o čemu obaveštava Korisnika sistema, navodeći razloge isključenja.

Isključenjem servera, odnosno klijentske radne stanice iz BelexFIX, prema Korisniku sistema pokreće se postupak iz člana 160. ovih Pravila.

U slučaju upotrebe korisničkog imena i lozinke suprotno odredbama ovih Pravila, ovlašćenom korisniku Berza odmah blokira pristup BelexFIX i po hitnom postupku pokreće se postupak iz člana 160. ovih Pravila.

Član 192.

Aktom Direktora Berze, određuju se organizacione jedinice i imenuju ovlašćena lica Berze za obavljanje pojedinih poslova u vezi sa BelexFIX.

Član 193.

Odredbe ovih Pravila koje se odnose na uslove za pristup i korišćenje BelexFIX, shodno se primenjuju na uslove za pristup i korišćenje BelexFIX putem pomoćnih radnih stanica.

Uslovi za pristup i korišćenje BelexFIX putem BelexFIXAPI modula**Član 193.a.**

Berza svim korsnicima sistema omogućava da na ravnopravan način, pod uslovima i na način utvrdjen ovim Pravilima, koriste BelexFIXAPI modul, a na osnovu ugovora koji Korisnik sistema zaključi sa Berzom.

BelexFIXAPI modul omogućava korišćenje sledećih FIXAPI servisa Berze:

- 1) automatsko elektronsko ispostavljanje naloga za trgovanje u BelexFIX, iz korisničke aplikacije u BelexFIX (ne uključujući naloge za blok transakcije);
- 2) automatski elektronski prenos informacije o statusu naloga u Knjizi naloga i informacija o statusu zaključnica u Knjizi zaključnica iz sistema BelexFIX u korisničku aplikaciju;

Pored FIXAPI servisa iz stava 3. ovog člana, Berza može razvijati i druge FIXAPI servise.

FIXAPI servisi Berze nisu raspoloživi na pomoćnim radnim stanicama Berze.

Član 193.b.

BelexFIXAPI modul može koristiti korisnik sistema čiju je korisničku aplikaciju, u delu funkcionalnosti koja omogućava elektronsko povezivanje korisničke aplikacije sa BelexFIX putem BelexFIXAPI modula (u daljem tekstu: FIXAPI funkcionalnost), Berza sertifikovala.

Član 193.c.

Postupak za odobrenje korisniku sistema da pristupa i koristi BelexFIX putem BelexFIXAPI modula započinje na osnovu njegovog pisanog zahteva upućenog Berzi.

Član 193.d.

Po prijemu zahteva iz člana 193.c. ovih Pravila, Berza isporučuje korisniku sistema BelexFIXAPI modul sa pripadajućom dokumentacijom (u svrhu razvoja FIXAPI funkcionalnosti) i vrši instalaciju BELEXFIX API modula na server korisnika sistema, daljinski sa lokacije Berze.

Izuzetno od stava 1. ovog člana, Korisnik sistema kome je odobren drugačiji pristup BelexFIX u smislu odredbe člana 164a. ovih Pravila, vrši instalaciju BelexFIXAPI modula na svom serveru.

Član 193.e.

Pre testiranja i sertifikacije FIXAPI funkcionalnosti u smislu člana 193.b. ovih Pravila, a koje vrši Berza, Korisnik sistema je obavezan da sprovede inicijalno interno testiranje rada svoje korisničke aplikacije i

otkloni sve eventualne identifikovane probleme u njenom radu.

Nakon uspešno okončanog testiranja FIXAPI funkcionalnosti korisničke aplikacije, Berza obaveštava korisnika sistema da je njegova korisnička aplikacija u delu date funkcionalnosti sertifikovana u smislu člana 193.b. ovih Pravila. Sadržina testiranja evidentirana je u elektronskom zapisu komunikacionog protokala (niz test scenarija i odgovor korisničke aplikacije na test scenarija).

Pre puštanja u produkcijski rad sertifikovane FIXAPI funkcionalnosti korisničke aplikacije, Berza sa korisnikom sistema zaključuje ugovor o korišćenju BelexFIX putem BelexFIXAPI modula.

Član 193.f.

Korisnik sistema koji je zaključio ugovor iz člana 193e. ovih Pravila, dužan je da u funkciji ima i najmanje jednu klijentsku radnu stanicu sa instaliranom klijentskom aplikacijom za pristup i korišćenje BELEXFIX.

Član 193.g.

U slučaju izvršenih izmena na sertifikovanoj FIXAPI funkcionalnosti korisničke aplikacije, sprovodi se postupak njenog ponovnog testiranja i sertifikacije po postupku i na način iz članova 193.c-193e. ovih Pravila.

Postupak ponovnog testiranja i sertifikacije u smislu stava 1. ovo člana, sprovodi se i u slučaju izmena drugih funkcionalnosti korisničke aplikacije, a koje su od uticaja na funkcionisanje sertifikovane FIXAPI funkcionalnosti korisničke aplikacije u smislu da:

1. mogu narušiti kompatibilnost korisničke aplikacija i BelexFIX ili
2. su posledica uvođenja nove funkcionalnosti korisničke aplikacije.

Korisnik sistema je dužan da o svakoj nameravanoj izmeni u smislu stavova 1. i 2. ovog člana, blagovremeno obavesti Berzu.

Nakon uspešno završenog ponovnog testiranja i sertifikacije u smislu stava 1. i 2. ovog člana, Korisnik sistema može početi sa korišćenjem izmenjene korisničke aplikacije.

Član 193.h.

Berza je obavezna da u slučaju izmena u BelexFIX koje uslovljavaju izmene u korisničkoj aplikaciji, u najkraćem mogućem roku korisniku sistema najavi predstojeće izmene i obavesti ga o detaljima istih, i utvrdi primeren rok za prilagođavanje Korisničke aplikacije izmenama u sistemu BelexFIX.

Berza će u zavisnosti od vrste i obima izmena iz stava 1. ovog člana proceniti da li je neophodno da korisnik sistema nakon prilagođavanja korisničke aplikacije datim izmenama, izvrši ponovno testiranje i sertifikaciju FIXAPI funkcionalnosti korisničke aplikacije.

Ponovno testiranje i sertifikaciju FIXAPI funkcionalnosti korisničke aplikacije u smislu stava 2. ovog člana vrši se po postupku i na način iz članova 193.c-193e. ovih Pravila.

Nakon uspešno završenog ponovnog testiranja i sertifikacije u smislu stava 2. i 3. ovog člana, Korisnik sistema može početi sa korišćenjem izmenjene korisničke aplikacije."

Član 193.i.

Ako ovlašćena lica Berze utvrde da korisnička aplikacija ometa normalno funkcionisanje BelexFIX i/ili ugrožava integritet BelexFIX, Berza će Korisniku sistema, odmah, bez prethodne najave, suspendovati korišćenje BelexFIXAPI modula."

Član 193.j.

U slučaju iz člana 162. ovih Pravila, korišćenje BelexFIXAPI modula uređuje se posebnim aktom Berze (Disaster Recovery Plan)."

Član 193.k.

Odredbe ovih Pravila kojim se regulišu prava, obaveze i odgovornosti Korisnika sistema i Berze u vezi sa pristupom i korišćenjem BelexFIX putem klijentske radne stanice, shodno se primenjuju na pristup i korišćenje BelexFIX putem BelexFIXAPI modula."

XIII OBAVEŠTAVANJE I IZVEŠTAVANJE

Član 194.

Berza dostavlja Komisiji za hartije od vrednosti obaveštenja i izveštaje u rokovima, sadržini i na način propisan Zakonom i podzakonskim aktom Komisije za hartije od vrednosti.

Član 195.

Javna društva čije su hartije od vrednosti primljene na listing Berze, odnosno uključene na vanberzansko tržište, dužna su da Berzi dostavljaju izveštaje, obaveštenja i informacije (u daljem tekstu: izveštaji javnih društava) utvrđene Zakonom, podzakonskim aktima Komisije za hartije od vrednosti i aktima Berze, u skladu sa uputstvom iz člana 28. ovih Pravila.

Član 196.

Na osnovu primljenih izveštaja javnih društava, Berza na svojoj internet stranici objavljuje prospekt izdavaoca za organizovanje trgovanja na Berzi u formi i sadržini utvrđenoj odlukom Upravnog odbora Berze o obimu i sadržini podataka javnog društva koji se objavljuju na internet stranici Berze i izveštaje javnih društava o bitnim događajima.

Berza istovremeno može da obezbedi elektronsku vezu (link) sa svoje internet stranice ka internet stranici javnog društva na kome je javno društvo obavezno da u celini i u izvornom obliku objavi izveštaj u smislu stava 1. člana 195. ovih Pravila.

Izuzetno, kada ne postoje tehnički uslovi za realizaciju obaveze iz stava 2. ovog člana, javno društvo može izveštaje objavljivati na internet stranici člana Berze na način utvrđen stavom 2. ovog člana, u kom slučaju Berza obezbeđuje elektronsku vezu (link) sa internet stranicom člana Berze.

Član 197.

Berza vodi evidenciju o dostavljenim i objavljenim izveštajima javnog društva, hronološki prema vremenu prijema i vrsti izveštaja.

Evidencija iz stava 1. ovog člana sadrži posebno:

- naziv i sedište javnog društva;
- delatnost javnog društva;
- naziv izveštaja javnog društva – sa kratkim opisom sadržine tog izveštaja;
- datum prijema izveštaja javnog društva;
- datum objavljivanja izveštaja javnog društva na internet stranici Berze;

Član 198.

Berza preko informacionog sistema vodi evidenciju trgovanja obavljenog na Berzi po hartijama od vrednosti, kretanju ponude i tražnje, ceni hartije od vrednosti, po metodama trgovanja, aukcijama, poslovima koji su zaključeni u okviru berzanskog ili vanberzanskog tržišta, kao i druge evidencije.

Pored zbirnih, Berza vodi i posebne evidencije prema vrstama hartija od vrednosti i prema pojedinim učesnicima u trgovanju.

Član 199.

Informacije o toku berzanskog sastanka koje nisu predmet javnog objavljivanja mogu biti raspoložive uz odobrenje Direktora Berze samo ovlašćenim licima zaposlenim na Berzi, odnosno licima koja po zakonu i aktima Berze imaju ovlašćenje da dobiju takve informacije, na njihov pisani zahtev, a uz prethodno pisano odobrenje Direktora Berze.

Član 200.

Berza izrađuje:

- dnevni izveštaj o trgovanju koji sadrži podatke o trgovanju na berzanskom i vanberzanskom tržištu, po vrstama hartija od vrednosti i kretanje indeksa;
- kursnu listu koja sadrži podatke o hartijama od vrednosti kojim se trgovalo tog dana, količinama, cenama i promenama cena;
- nedeljne izveštaje koji sadrže podatke o trgovanju hartijama od vrednosti na berzanskom i vanberzanskom tržištu, strukturu prometa prema načinu trgovanja, vrsti hartija od vrednosti, po članovima Berze i kretanje indeksa;
- mesečne izveštaje koji sadrže podatke o trgovanju hartijama od vrednosti na berzanskom i vanberzanskom tržištu, načinu trgovanja, sa pregledom održanih berzanskih sastanaka, strukturu prometa po članovima Berze, kretanje indeksa, uporedne podatke o prometu i broju transakcija po mesecima u prethodnih 12 meseci i drugo;
- periodične statistike i sl.

Član 201.

Izveštaji iz člana 200. ovih Pravila objavljuju se na internet stranici Berze.

Kursnu listu iz člana 200. ovih Pravila Berza svakodnevno dostavlja na objavljivanje u najmanje dva dnevna lista koja se prodaju na celoj teritoriji Republike Srbije i objavljuje na internet stranici Berze.

Izveštaje iz člana 200. ovih Pravila, u rokovima utvrđenim Zakonom, podzakonskim aktom Komisije za hartije od vrednosti i ovim Pravilima, Berza dostavlja Komisiji za hartije od vrednosti.

Drugim organima, institucijama i licima, Berza dostavlja izveštaje iz člana 200. ovih Pravila, po njihovom pisanom zahtevu, a po prethodnom odobrenju Direktora Berze.

Član 202.

Berza putem Belex servisa omogućava distribuciju podataka iz trgovanja na Berzi, u realnom vremenu i van realnog vremena.

Obim i uslovi distribucije i korišćenja podataka iz stava 1. ovog člana, utvrđuju se posebnim ugovorom koji korisnik zaključuje sa Berzom zavisno od vrste servisa i usluga.

Član 203.

Članovi Berze ne smeju distribuirati, saopštavati ili analizirati informacije, analize, komentare i saopštenja Berze i plasirati ih i objavljivati javnosti pod svojim imenom, bez navođenja njihovog izvora i znaka Berze.

Reklame, savete i informacije koje članovi Berze baziraju na izvorima Berze ili čine arhivsku građu Berze, ne mogu koristiti, bez prethodne saglasnosti Direktora Berze.

Član 204.

Članovi Berze i njihovi zaposleni u komuniciranju sa javnošću dužni su da poštuju uobičajene standarde predviđene Zakonom, kao i načela etičkog kodeksa u skladu sa ovim Pravilima.

Prognoze budućih događaja i preporuke koje daju članovi Berze moraju biti obrazložene i dokumentovane podacima koji predstavljaju osnov za njihovo davanje i mora jasno biti naznačeno da se radi o prognozama, odnosno preporukama.

Član Berze je obavezan da informacije iz delokruga rada Berze daje u izvornom obliku.

Član 205.

Pristup Press sali imaju samo akreditovani novinari.

Direktor Berze odlučuje o izdavanju i oduzimanju akreditacije novinskim i agencijskim redakcijama i novinarima za praćenje rada na Berzi.

Član 206.

Berza izdaje službeno glasilo – „Bilten“ - u kome se objavljuju podaci o trgovanju hartijama od vrednosti, informacije o statusu i radu Berze i njenih organa i komisija, informacije o radu članova Berze, tekstovi akata Berze koji se po odluci donosioca objavljuju u glasilu Berze, posebni dodaci i drugi podaci koje odredi Direktor Berze.

Svi podaci, vesti, informacije i akta objavljeni u Biltenu su zvanični.

Berza izdaje Bilten po pravilu jedanput mesečno, a u skladu sa potrebama mogu se izdavati i posebna izdanja.

XIV EDUKACIJA

Član 207.

Berza organizuje edukativnu delatnost za zaposlene Berze, za zaposlene članova Berze, predstavnike medija, kao i za druga lica u formi kurseva, seminara, predavanja, prezentacija, kao i u drugim oblicima.

Berza može edukativne programe organizovati i u saradnji sa obrazovnim, naučnim i drugim institucijama.

Predmet edukativne delatnosti je berzansko poslovanje i njegovi pojedini aspekti.

Svrha edukacija je u širenju znanja o berzanskom poslovanju, hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima, ekonomskim i pravnim pitanjima iz ove oblasti, u cilju povećanja kruga potencijalnih učesnika i pravovremenog i tačnog informisanja javnosti.

Član 208.

Berza može organizovati edukativne obuke za sticanje znanja ili unapređenje znanja i veština potrebnih za obavljanje berzanskih poslova.

Član 209.

Berza organizuje izdavačku delatnost. Predmet izdavačke delatnosti su publikacije o berzanskom poslovanju i njegovim pojedinim aspektima.

Berza učestvuje u izdavačkoj delatnosti drugih izdavača, kada su njen predmet publikacije o različitim pitanjima berzanskog poslovanja.

XV PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 210.

Odredbe ovih Pravila koje se odnose na fazu trgovanja na zatvaranju neće se primenjivati do donošenja posebne odluke Upravnog odbora o aktiviranju trgovanja u fazi zatvaranja.

Član 211.

Primarno trgovanje dužničkim hartijama od vrednosti (javna ponuda hartija od vrednosti u postupku izdavanja) čiji je izdavalac Republika Srbija ili Narodna banka Srbije, može se po zahtevu izdavaoca organizovati na Berzi, metodama trgovanja utvrđenim ovim Pravilima.

Upravni odbor Berze utvrđuje i javno objavljuje opšte kriterijume za primenu metode za trgovanje u smislu stava 1. ovog člana.

Član 212.

Upravni odbor Berze može pojedina ovlašćenja iz ovih Pravila preneti na Direktora Berze.

Član 213.

Autentično tumačenje odredaba ovih Pravila na obrazloženi zahtev, u pisanoj formi, daje Upravni odbor Berze.

Naslovi pojedinih glava, kao i podnaslovi u okviru glava ovih Pravila služe isključivo za lakše snalaženje u tekstu i nemaju značaj prilikom tumačenja pojedinih odredbi ovih Pravila.

Član 214.

Bliža uputstva za sprovođenje odredbi ovih Pravila donosi Upravni odbor Berze.

Član 215.

Ova Pravila i sve njihove izmene i dopune objavljuju se na internet stranici Berze narednog dana od dana dobijanja saglasnosti Komisije za hartije od vrednosti i stupaju na snagu 8 (osmog) dana od dana objavljivanja.

Ova Pravila i njihove izmene i dopune, nakon dobijanja saglasnosti Komisije za hartije od vrednosti objavljuju se u službenom glasilu Berze.

Danom stupanja na snagu ovih Pravila prestaju da važe Pravila poslovanja Beogradske berze a.d. Beograd, broj 04/2-257/07 od 29.1.2007. godine i broj 04/2-3534, od 7.9.2007. godine.

PREDSEDNIK UPRAVNOG ODBORA
Ivan Ristić

PRILOG

TEHNIČKI USLOVI **za korišćenje Sistema za daljinsko trgovanje** **- BelexFIX -**

Radi obezbeđenja uslova za daljinsko trgovanje na Sistemu za daljinsko trgovanje - Belex na bazi FIX protokola, Član Berze je dužan da obezbedi sledeće tehničke uslove:

- Server:
  - o 2 Dual core procesora
  - o 4 GB RAM-a,
  - o 3 HDD (Raid 5),
  - o Mrežna kartica 100 Mbps, sa UTP priključkom,
  - o CD ROM,
  - o Monitor, tastatura i miš,
  - o Microsoft Windows Server 2003
- Personalni računari (klijentska radna stanica) sledećih karakteristika:
  - o Procesor Pentium IV,
  - o 1 GB RAM-a,
  - o 160 GB Hard Disk,
  - o Mrežna kartica 100 Mbps, sa UTP priključkom,
  - o CD ROM,
  - o Monitor, tastatura i miš,
  - o Windows XP Professional
- Telekomunikacione linije i oprema utvrđena posebnim uputstvom Upravnog odbora Berze.

Tehnička opremljenost člana Berze za pristup i korišćenje BelexFIX-definiše se na nivou servera i klijentskih radnih stanica. Ova računarska struktura povezana je sa Berzom komunikacionom linijom određenog tipa utvrđenog posebnim uputstvom Upravnog odbora Berze.

Za obezbeđenje veće sigurnosti u radu, član Berze može da obezbedi i rezervnu liniju drugog tipa u odnosu na osnovnu telekomunikacionu liniju koju je obezbedio.

Obezbedjenje navedenih tehničkih uslova je preduslov za instaliranje i testiranje BelexFIX.